λογοποιός

ΕΤΗΣΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - ΛΥΚΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ Ε. ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ

Τεύχος Τρίτο, 2017

ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ

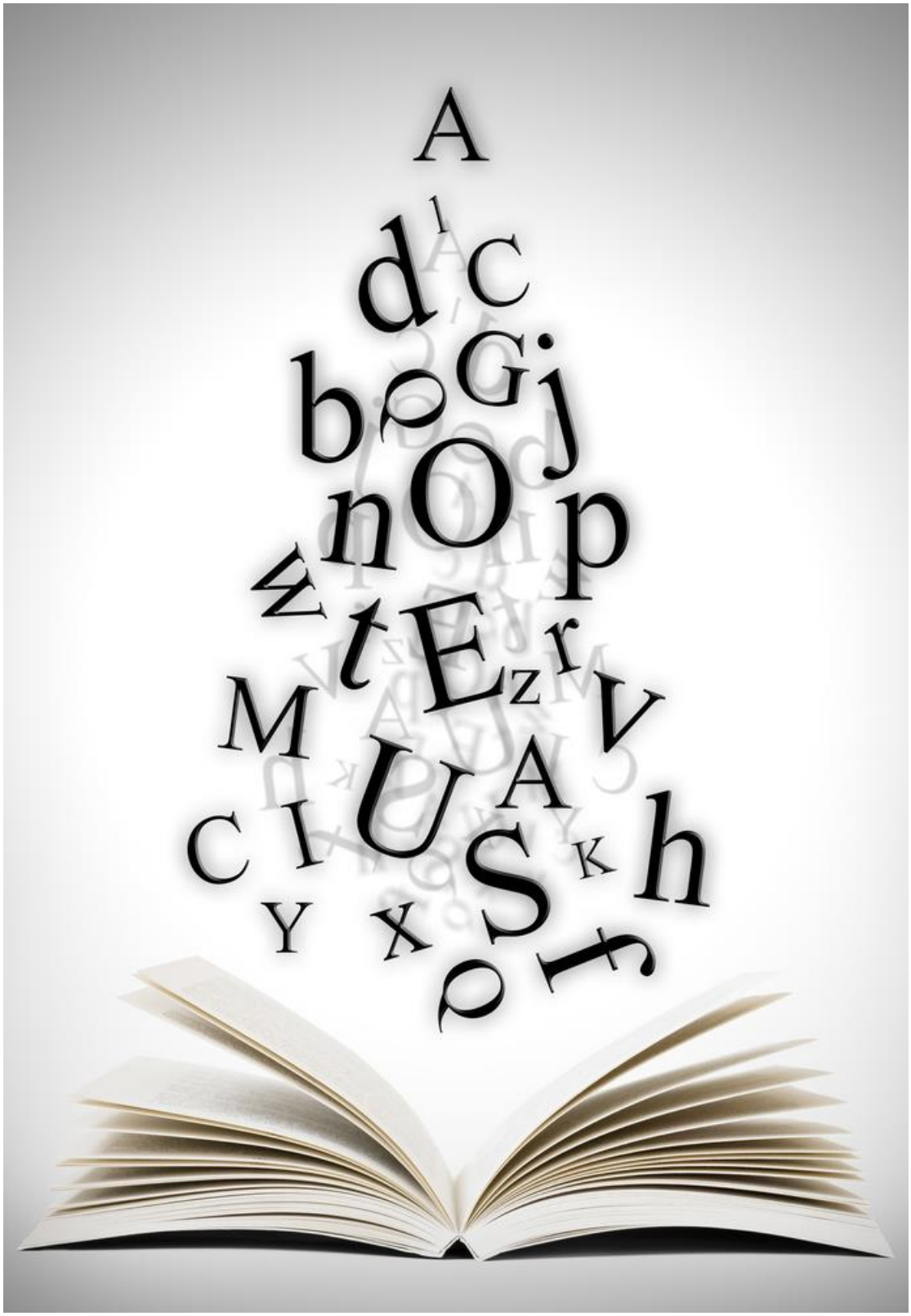

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ 7

ΠΟΙΗΣΗ

Ασπασία - Ραμόνα Σπυροπούλου
Ερημική συντροφιά 11
Σελίδες 12
Το τείχος 13

Γεώργιος Χαριστός
Καλή τύχη 14

ΑΓΩΝΕΣ ΤΕΧΝΗΣ

Αικατερίνη Συμεωνίδου
Χωρίς αγάπη 17

Κυριακή - Αναστασία Ζαγρή
Αυτή τη νύχτα 18

Ηλιάνα Σακάλογλου
Αγάπη 19

Νικόλαος Αζούδης
Αγάπη δίχως νόημα 20

Άννα Ανδρεάδη
Αγάπη παντού 21

Σμαρώ Βαρλάμη
Παρακμή συναισθημάτων 22

Σταύρος Γιαρτζάς
Αδέσποτη αγάπη 23

Ολυμπία Δαδούδη
Ας μην είναι Χριστούγεννα 24

Παναγιώτης Διαμαντής
Σιωπή 25

Αναστασία Δούρου
Ανυπόταχτη αγάπη 26

Σπυρίδων Ζήσης
Σαν παιδί μικρό 27

Νικόλαος Θεοδώρου
Τι να είναι η αγάπη; 28

Αναστασία Καραβασίλη
Μητρική αγάπη 29

Χριστίνα Καραφυλλιά
Τριαντάφυλλο απ' αγάπη 30

Βασίλειος Κεμπαπίδης
Αυτός 31

Αλέξανδρος Κουρτίδης
Η αγάπη 32

Θεοφανία Μαλλίδου
Αμέριμνες πληγές 33

Κωνσταντίνα Μαντατζή
Δίχως τελειωμό 34

Θεοδώρα Νάκου
Μάτια αγαπημένα 35

Αναστασία Παπαθανασίου
Απουσία… 36

Αικατερίνη - Τσαμπίκα Παπαπαύλου
Η αγάπη 37

Ηλίας Πηλιανίδης
Η απέθαντη εξόριστη 38

Ανδρέας Σουπονίτσκι
Ανεπιθύμητη αγάπη 39

Ασπασία - Ραμόνα Σπυροπούλου
Στον καλλιτέχνη 40

Ιωάννα Συμεωνίδου
Σκληρή αγάπη 41

Αικατερίνη - Ίρις Τζημουράκα
Αγαπάω 42

Χρυσούλα Τζιρίτα
Εγώ ή εσύ; 43

Μαριάνθη - Ευαγγελία Τρανσβαλίδου
Η συνάντηση 44

Μενέλαος Τσικάρας
Μα πώς; 45

ΔΙΗΓΗΜΑ

Λουκάς Παπαδημητρίου
Εμμονές 49
Παραμύθι 56

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Σαμπίνα - Μαρία Διγκτσή
Το προσφυγικό είναι ένα ζήτημα που μας αφορά όλους 61

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΙΑ

Νικόλαος Αποστολίδης, Θεωνάς - Ιωάννης Βαγγέλης, Βασίλειος Κεμπαπίδης, Κανελίτσα Κεραμιτζή, Νικόλαος Κουτουξίδης, Μαρία Μερτζιμέκη
Η ηθική του Αριστοτέλη ως προϋπόθεση εξόδου της χώρας μας από την κρίση 63

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ 69

Wassily Kandinsky, *Sky Blue*

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Κατερίνα Αγγελάκη - Ρουκ

Ο τζίτζικας

Μέσα μου χιλιάδες τραγούδια στοιβάζονται καλοκαιρινά. Ανοίγω το στόμα μου και μες στο πάθος μου προσπαθώ να τους βάλω μια σειρά. Τραγουδώ. Άσχημα. Αλλά χάρη στο τραγούδι μου ξεχωρίζω από τις φλούδες των κλάδων και από τ' άλλα άφωνα ηχεία της φύσης. Η απέριττη περιβολή μου -γκρίζα κι ασβεστένια- μου αποκλείει κάθε παραφορά αισθητισμού κι έτσι αποκομμένος απ' τα φανταχτερά πανηγύρια του χρόνου, τραγουδάω. Άνοιξη, Πάσχα και βιολέτες δε γνωρίζω. Τη μόνη ανάσταση που ξέρω είναι όταν μόλις σηκώνεται κάποιο αεράκι και δροσίζει λίγο τη φοβερή κάψα της ζωής μου. Τότε παύω να ουρλιάζω -ή να τραγουδάω όπως νομίζει ο κόσμος- γιατί το θαύμα μιας δροσιάς μέσα μου βαθιά λέει περισσότερα απ' όλα όσα δημιουργώ για να μην πεθάνω από τη ζέστη.

Ενάντιος έρωτας

Γιάννης Κοντός

Το φαρμακείο

Είμαι ευτυχισμένος όταν ακούω μουσική και κατοικώ στο παλιό φαρμακείο, με τις πορσελάνες, τα φάρμακα, το λίγο φως. Κάθομαι και ζυγίζω ποσότητες φαρμάκων και λέξεων -εκτελώ πολλές φορές ανύπαρκτες συνταγές- όμως δουλεύω με συνέπεια και υπομονή υποδειγματική. Ακίνητος κοιτάζω πίσω από το θαμπό τζάμι τους περαστικούς. Περιμένω να ανοίξει η πόρτα, να ακουστεί το κουδουνάκι, να σηκώσω με κόπο το ημίπληκτο πόδι μου, να το σύρω μέχρι την είσοδο και να χαμογελάσω στον πελάτη. Όπως ανοίγει η πόρτα μπαίνουν μέσα άλλες εποχές -προηγούμενες και επόμενες- και χάνω για λίγο την ισορροπία μου. Τη βρίσκω αμέσως. Αρχίζω να παιδεύω πάλι τη ζυγαριά και το σώμα μου. Χρόνια διανυκτερεύω. Έχω να κοιμηθώ χιλιάδες ώρες. Πίνω όλα τα φάρμακα (ποιήματα) που φτιάχνω και δε λέω να πεθάνω. Μάλλον δυναμώνω. Φοράω το μαύρο παλτό, το μαύρο κεφάλι. Έξω χιονίζει, δεν ακούει κανείς.

Ανωνύμου Μοναχού

Νίκος - Αλέξης Ασλάνογλου

Η ποίηση δεν μας αλλάζει

Η ποίηση δεν μας αλλάζει τη ζωή
το ίδιο σφίξιμο, ο κόμπος της βροχής
η καταχνιά της πόλης σα βραδιάζει
Δε σταματά τη σήψη που προχώρησε
δε θεραπεύει τα παλιά μας λάθη
Η ποίηση καθυστερεί τη μεταμόρφωση
κάνει πιο δύσκολη την καθημερινή μας πράξη

Δύσκολος θάνατος

Μανόλης Αναγνωστάκης

[Εκεί...]

Εκεί θα τα βρεις.
Κάποιο κλειδί
Που θα πάρεις
Μονάχα εσύ που θα πάρεις
Και θα σπρώξεις την πόρτα
Θ' ανοίξεις το δωμάτιο
Θ' ανοίξεις τα παράθυρα στο φως
Ζαλισμένα τα ποντίκια θα κρυφτούν
Οι καθρέφτες θα λάμψουν
Οι γλόμποι θα ξυπνήσουν απ' τον άνεμο
Εκεί θα τα βρεις
Κάπου - απ' τις βαλίτσες και τα παλιοσίδερα
Απ' τα κομμένα καρφιά, δόντια σκισμένα,
Καρφίτσες στα μαξιλάρια, τρύπιες κορνίζες,
Μισοκαμένα ξύλα, τιμόνια καραβιών.
Θα μείνεις λίγο μέσα στο φως
Ύστερα θα σφαλίσεις τα παράθυρα
Προσεχτικά τις κουρτίνες
Ξεθαρρεμένα τα ποντίκια θα σε γλείφουν
Θα σκοτεινιάσουν οι καθρέφτες
Θ' ακινητήσουν οι γλόμποι
Κι εσύ θα πάρεις το κλειδί
Και με κινήσεις βέβαιες χωρίς τύψεις
Θ' αφήσεις να κυλήσει στον υπόνομο
Βαθιά βαθιά μες στα πυκνά νερά.
Τότε θα ξέρεις.
(Γιατί η ποίηση δεν είναι ο τρόπος να μιλήσουμε,
Αλλά ο καλύτερος τοίχος να κρύψουμε το πρόσωπό μας).

Η συνέχεια

Μιχάλης Γκανάς

Περί ποιήσεως

Κι εσύ που ξέρεις από ποίηση
κι εγώ που δεν διαβάζω
κινδυνεύουμε.
Εσύ να χάσεις τα ποιήματα
κι εγώ τις αφορμές τους.

Τα μικρά

ΠΟΙ

Η

ΣΗ

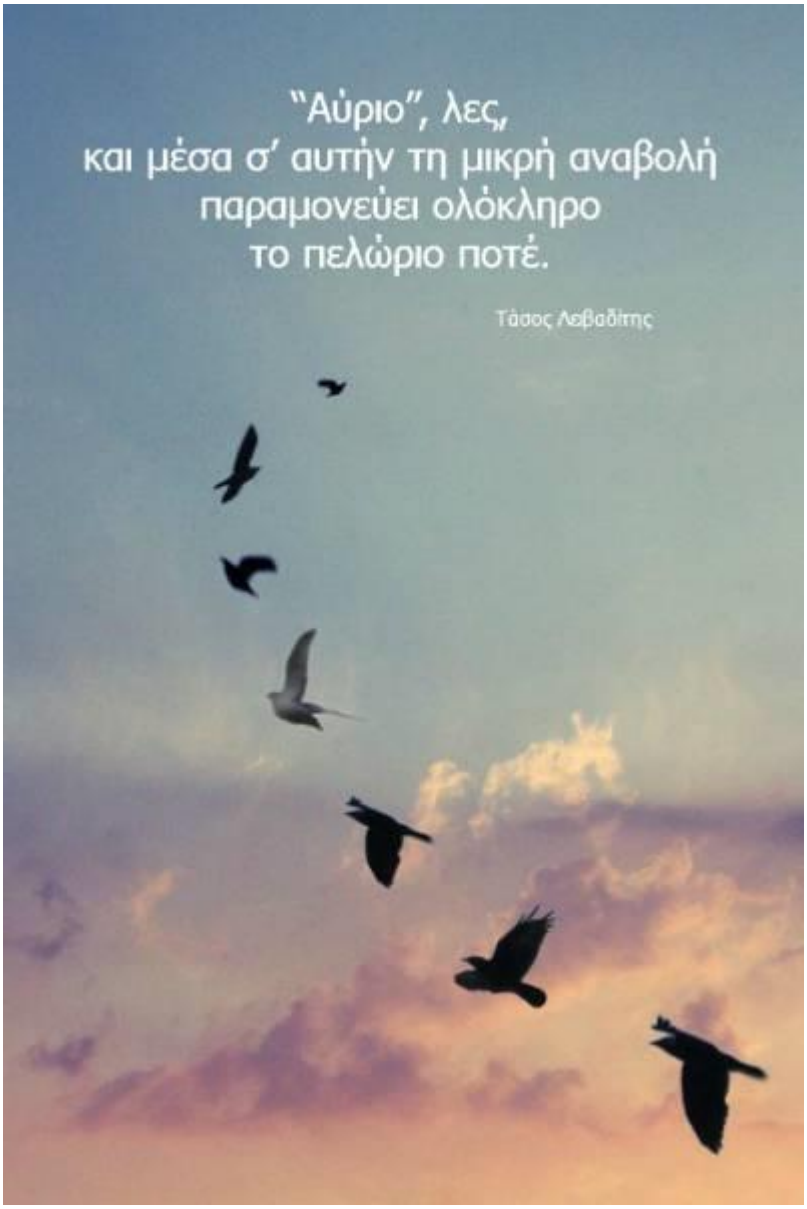
"Αύριο", λες,
και μέσα σ' αυτήν τη μικρή αναβολή
παραμονεύει ολόκληρο
το πελώριο ποτέ.
Τάσος Λεβαδίτης

Ερημική συντροφιά

Περπάτησα στην αόρατη αλήθεια
Ανέπνευσα τους μικρούς
Διάφανους κρυστάλλους
Του γνήσιου φυσικού αέρα
Ένιωσα το κορμί μου
Να φλέγεται στην εμπιστοσύνη
Αγκάλιασα ένα ανύπαρκτο όραμα αγάπης
Σφικτά
Είδα αγγέλους να με εκφοβίζουν
Διαβόλους να με αγαπάν
Λίγο αργά ήρθες
Τα έζησα όλα

Σελίδες

Σελίδες αμέτρητες, το χάος μέσα σε κάθε λέξη.
Προσπαθώ μα είναι ανέφικτο να μην χάσω το νήμα μου.
Το νήμα της συνέχειας.
Όση κόλλα κι αν έβαλα στο τώρα,
δεν θα μείνω εδώ.
Σαν μια ταινία φαντασίας.
Σκηνές προβάλλονται αδιάκοπα, όπως στα παραμύθια.
Έχω χάσει το νόημα, αυτό το κάτι, που ως τώρα με κρατούσε ζωντανή.
Μπερδεμένη από λόγια του χθες, πράξεις του σήμερα, σκέψεις του αύριο.
Ακουμπώ το βιβλίο απάνω μου, το σφίγγω στη ζεστή αγκαλιά μου.
Για τελευταία φορά.
Πρώτα το τέλος.
Πρώτα θα σχίσω τις λιγοστές εναπομείνασες σελίδες του αύριο.
Εκείνες που ποτέ δεν θα μάθω ρίχνοντας μερικές κλεφτές ματιές.
Και δάκρυα κυλούν στις μισοξεβαμμένες λέξεις.
Σειρά για αυτές του παρόντος.
Τώρα σχίζω ό,τι με πληγώνει, ό,τι με κάνει να αφήσω την κλωστή.
Να αλλάξω μονοπάτι,
να χαθώ.
Η ορμή μου οργιάζει.
Ο πόθος να ξεφύγω από το τώρα.
Ένα τώρα που μονάχα με εγκλωβίζει.
Έμεινε το παρελθόν.
Γλυκό, μα κι άσπλαχνο
Τρυφερό, μα κι άκαμπτο.
Εδώ ο ρυθμός, ο παλμός της ορμής μου για εκδίκηση
γίνεται όλο και πιο αργός.
Δεν μπορώ να διαγράψω, έτσι απλά, ένα χθες.
Ένα χθες που ίσως με έκανε να δακρύσω,
Όμως έπλασε και την άλλη πλευρά του εγώ μου,
το στερνό μου χαμόγελο.
Μένω πλημμυρισμένη με το χάος
και μερικές αναμνήσεις του τότε.

Το τείχος

Σε έκλεισαν μέσα σ’ ένα τείχος
που τα όριά του αφήνουν έξω όλον τον πόνο σου,
την αγανάκτηση.
Δεν υπάρχει κάρτα εισόδου, για να περάσεις τα σύνορα.
Δεν υπάρχει λόγος να παίζουμε κρυφτό.
Ας ξεκολλήσουμε για λίγο τις μάσκες
και ας βγάλουμε τα πλαστά πρόσωπα.
Η ιστορία επαναλαμβάνεται και ποτέ δεν ξεγελά.
Κάποτε όμως οι ελπίδες αναπτερώνονται.
Ευτυχώς που υπάρχουν κι εκείνοι οι παθιασμένοι ιδεολόγοι, οι ταγμένοι σωτήρες.
Αλλιώς δεν θα υπέγραφαν
εκείνοι οι πλοίαρχοι και οι κυβερνήτες
έναν ακόμη διακανονισμό, μα την καταδίκη τους.
Αλλιώς για ποια όνειρα μιλάμε
Για ποια οράματα, ποιο μέλλον
Για ποια πολιτεία και ποιον κόσμο;
Έχουμε πλημμυρίσει από δρομολόγια
εισαγωγών - εξαγωγών απατεώνων.
Τελικά προτιμώ νομίζω να ζήσω
μια ζωή εγκλωβισμένη στην αφέλεια της παιδικότητας
σε μία ονειροπόληση, παρά στην αθλιότητα του καταλαβαίνω.
Φθάνουν πια οι ρεαλιστές και τα πειθήνια όργανα ενός συστήματος.
Από τέτοια γεμίσαμε.
Ας αφήσουμε κατά μέρος τους ορθολογισμούς τα πρέπει τα μη και τα δε.
Ας χαράξουμε μία νέα διαδρομή.
Σ’ αυτό το νέο ταξίδι τους τίτλους τους επιλέγω εγώ.
Με ονομάζω πλήρωμα και κυβερνήτη
Έμπιστο καθοδηγητή, εσένα ελπίδα.

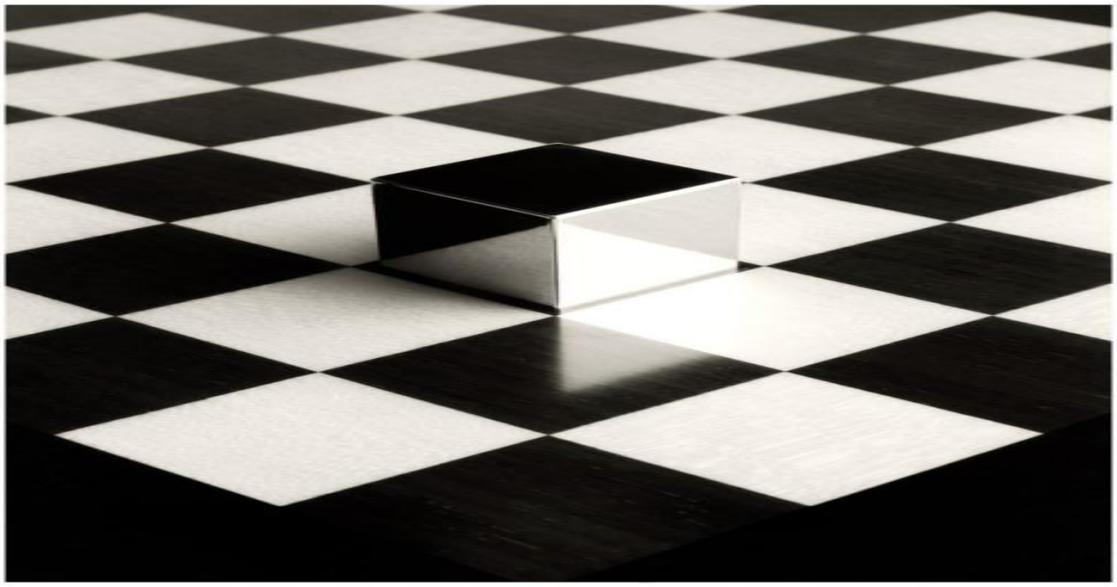

Καλή τύχη

Δεν τους έχεις ακούσει...
Δεν τους έχει δει...
Δεν τους ξέρεις...
Πιστεύεις όμως με σιγουριά ότι είναι εχθροί σου...
Πιστεύεις ότι άφησαν τις πατρίδες τους, για να σε βλάψουν...
Πιστεύεις ότι δεν έχουν προβλήματα...
Θα μου πεις ότι έτσι σου έχουν πει...
Πώς μπορείς όμως να κρίνεις κάποιον χωρίς να τον ξέρεις;
Πώς μπορείς να θεωρείς κάποιον εχθρό, ενώ δεν σου έχει κάνει κάτι;
«Πίστευε και μη, ερεύνα» έλεγαν οι σοφοί μας πρόγονοι,
εγώ θα στο πω πιο απλά άνοιξε τα μάτια σου,
στη χειρότερη των περιπτώσεων άνοιξε απλά την τηλεόραση…
Ζούνε σε σκηνές οι πιο τυχεροί από αυτούς...
Τρώνε ό,τι βρουν, αν είναι τυχεροί...
Πεθαίνουν πλήθη από τις φρικιαστικές συνθήκες...
Πεθαίνουν οι φίλοι τους...
Πεθαίνουν οι γυναίκες τους...
Πεθαίνουν τα παιδιά τους...
ΠΕΘΑΙΝΟΥΝ!
Και εσύ νομίζεις ότι όλα γυρίζουν με κέντρο εσένα,
νομίζεις πως μεγαλύτερα προβλήματα από τα δικά σου δεν υπάρχουν.
Νομίζεις ότι θέλανε να φύγουν;
Να παρατήσουν την πατρίδα τους;
Τις περιουσίες τους,
και τις οικογένειές τους χωρίς να ξέρουν αν θα γυρίσουν;
Οι άνθρωποι αυτοί που πεθαίνουν από πείνα
αναγκάστηκαν να φύγουν,
ήρθαν εδώ, για να επιβιώσουν
δεν ήρθαν για διακοπές και κάτι πήγε στραβά.
Και εμείς τί τους λέμε;
ΓΥΡΙΣΤΕ ΠΙΣΩ!
Σκέψου ξανά πριν βγάλεις άποψη για κάτι...
Σκέψου ξανά πριν θεωρήσεις τους πρόσφυγες εχθρούς σου...
Αν συνεχίζεις να το πιστεύεις εύχομαι απλά να νιώθεις κάτι,
αυτό το κάτι είναι η συνείδησή σου,
την ώρα που ισοπεδώνεται από τον εγωισμό και την υπερηφάνεια σου.
Θυμήσου
δεν γίνεται να μισήσεις κάτι χωρίς να το έχεις γνωρίσει…

Καλή τύχη

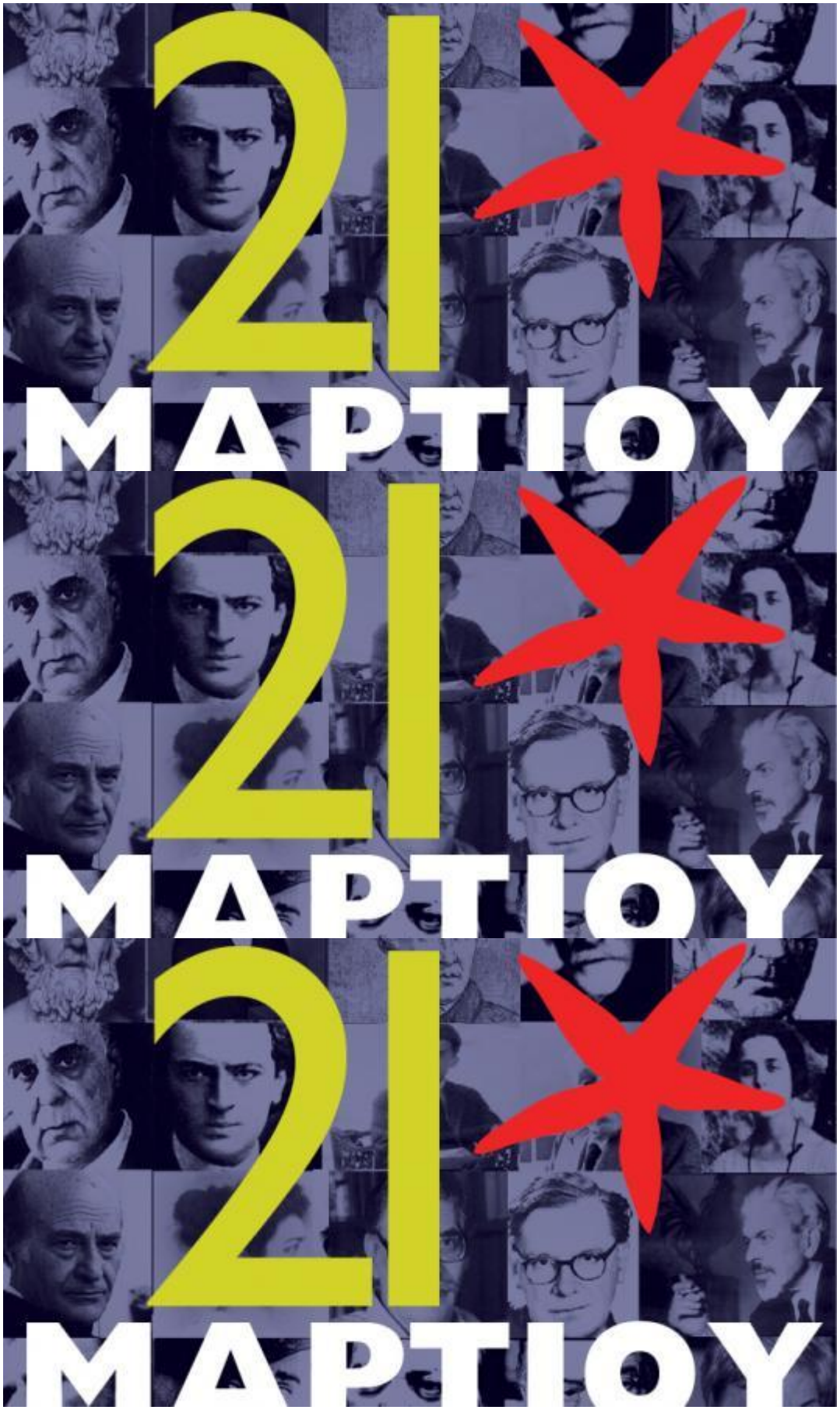
21
ΜΑΡΤΙΟΥ
21
ΜΑΡΤΙΟΥ
21
ΜΑΡΤΙΟΥ

Αγώνες Τέχνης
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΜΑΘΗΤΙΚΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ
02 04
ΜΑΡΤΙΟΥ 2017
ΘΕΑΤΡΟ
ΖΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΠΟΙΗΣΗ
VIDEO
ΜΟΥΣΙΚΗ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
Παρακολουθήστε τους Αγώνες Τέχνης ζωντανά στο Livemedia.gr
ΧΟΡΗΓΟΣ
Livemedia.gr

Αγώνες Τέχνης
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΜΑΘΗΤΙΚΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ
02 04
ΜΑΡΤΙΟΥ 2017
ΘΕΑΤΡΟ
ΖΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΠΟΙΗΣΗ
VIDEO
ΜΟΥΣΙΚΗ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
Παρακολουθήστε τους Αγώνες Τέχνης ζωντανά στο Livemedia.gr
ΧΟΡΗΓΟΣ
Livemedia.gr

Χωρίς αγάπη

Είναι η δίψα το καλοκαίρι
Είναι αστέρι το μεσημέρι
Είναι μία βάρκα χωρίς τιμόνι
Είναι ο χειμώνας χωρίς το χιόνι.

Σαν μια εικόνα δίχως χρώμα
Σαν τη νίκη χωρίς αγώνα
Σαν το καντήλι χωρίς τη φλόγα
Σαν το τραγούδι χωρίς τα λόγια.

Το ποίημα απέσπασε το 1ο βραβείο στους *Πανελλήνιους Αγώνες Τέχνης* (2017)

Αυτή τη νύχτα

Απόψε η νύχτα έφερε στο νου μου τη μορφή σου
Την όψη σου ζωγράφισε τ' ολόγιομο φεγγάρι
Εσύ γλυκά κι ανάλαφρα το βράδυ αυτό κοιμήσου
Κι εγώ καλώ τον άνεμο το γράμμα μου να πάρει

Σου γράφω πως πεθύμησα να δω τα δυο σου μάτια
Το βλέμμα που με κοίταζε, να με θωρεί ξανά
Το βλέμμα αυτό που με γυρνά σ' ονείρου μονοπάτια
Και το μυαλό μου γι' άγνωστο ταξίδι ξεκινά.

Το θέλω όσο τίποτα και πάλι να σε δω
Περνά ο καιρός κι εγώ θαρρώ ότι περνάν αιώνες
Το χρόνο μάλλον ξέχασα μακριά σου να μετρώ
Τα καλοκαίρια φαίνονται σε μένα για χειμώνες

Σε χαιρετώ, αγάπη μου, και όνειρα γλυκά σου
Σου στέλνω για νανούρισμα το φτερωτό Θεό
Να πλέξει αγριολούλουδα στα μακριά μαλλιά σου
Και να σου πει πως πάντοτε εγώ θα σ' αγαπώ

Το ποίημα απέσπασε το 2ο βραβείο στους *Πανελλήνιους Αγώνες Τέχνης* (2017)

Ηλιάνα Σακάλογλου

Αγάπη

Είναι συνώνυμο της αυτοκαταστροφής
Είναι ένα αδιέξοδο από το οποίο δύσκολα θα βρεις τον δρόμο να γυρίσεις
Ακόμα και αν τα καταφέρεις τίποτα δεν θα είναι ίδιο
Όλα έχουν μεταβληθεί γύρω σου αλλά κατά τη διάρκεια του ταξιδιού δεν είχες πάρει χαμπάρι που βρισκόσουν και πως βρέθηκες εκεί γυμνός και αδύναμος
Ήσουν υπό την επήρεια ενός ναρκωτικού που όσο όμορφα και αν έβλεπες τα πράγματα δεν καταλάβαινες τι συνέβαινε με ακρίβεια
Και τώρα που ξύπνησες τι;
Θα είσαι για όσο πάει στα κάτω σου, θα ξενερώσεις με την πραγματικότητα
Και έπειτα θα τολμήσεις ξανά, ίσως πιο διστακτικά αλλά δεν θα αρνηθείς να πάρεις αυτό που σου δίνει το βαποράκι σου ο έρωτας
Δεν έχει τη μορφή του σκοτεινού εγκληματία· ίσως για αυτό να σε ξεγελάει
Όταν όμως θα είσαι νηφάλιος ύστερα από καιρό, θα νιώσεις πως ήσουν
για ακόμη μια φορά το θύμα
Έχοντας συνηθίσει πλέον ο οργανισμός σου την ουσία, δεν αργείς να ξαναπέσεις
Ο πόνος είναι αγάπη και η αγάπη είναι πόνος
Όποιος θέλει να ξεφύγει οφείλει πρώτα να ξυπνήσει
Η τελευταία δόση είναι βαριά και μεγαλύτερη από όσο μπορείς να αντέξεις
Δεν θα ξυπνήσεις μόνος στο κρεβάτι αυτή τη φορά κοιτάζοντας το ταβάνι που είναι έτοιμο να σε πλακώσει
Το πάτωμα χάνεται κάτω από τα πόδια σου και πέφτεις από είκοσι ορόφους
Το θέμα όμως δεν είναι η πτώση, αλλά η σύγκρουση
Καλωσήρθες στην αιωνιότητα

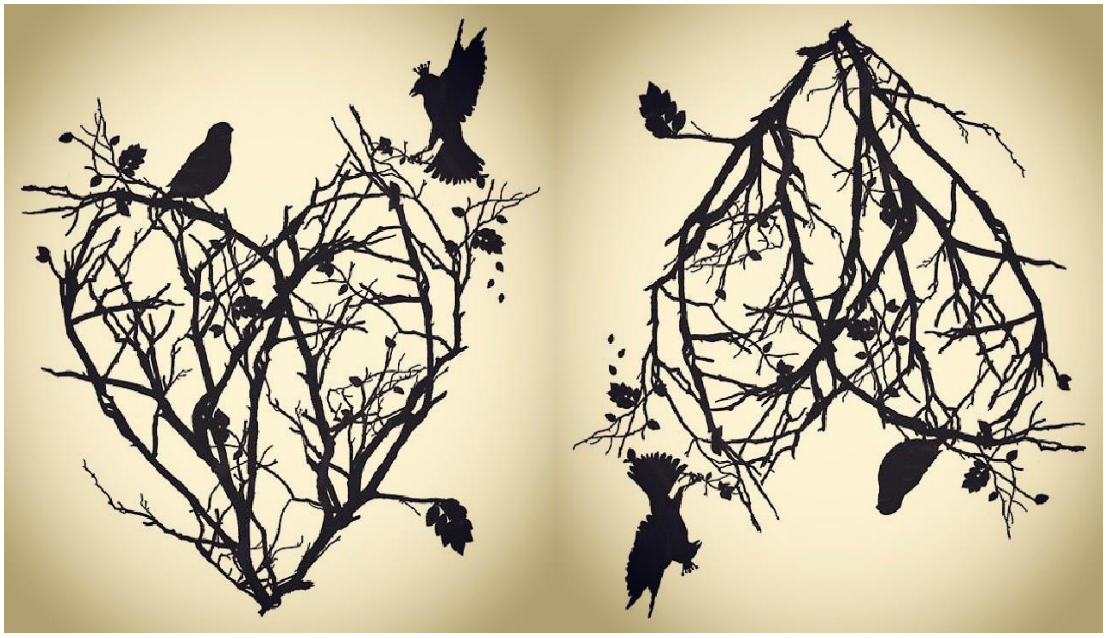

Το ποίημα απέσπασε το 3ο βραβείο στους *Πανελλήνιους Αγώνες Τέχνης* (2017)

Αγάπη δίχως νόημα

Δυο δάκρυα είναι απλά σταγόνες νερού,

αν έρχονται από άτομα που έχουν ξεχάσει τι θα πει συναίσθημα,

γιατί το συναίσθημα χάνεται

και μαζί με αυτό

χάνεται και η αγάπη

και αν χαθεί η αγάπη,

θα υπάρξει κενό

και το κενό δε σβήνει

ο ύ τ ε μ ε τ α δ ά κ ρ υ α ό λ ο υ τ ο υ κ ό σ μ ο υ.

Άννα Ανδρεάδη

Αγάπη παντού

Η αγάπη γύρω της κοιτά
Ζητά ανθρώπινες στιγμές
Για να ζεστάνει τις καρδιές
Για να γεμίσει μοναξιές
Να χτίσει όμορφες φωλιές

Η αγάπη μέτρο δεν κρατά
Χαρίζει βλέμματα ζεστά
Μυρίζει αρώματα μεστά
Στολίζει όνειρα τρελά
Ποτίζει δέντρα χλοερά

Η αγάπη γέφυρες γεννά
Ενώνει ανθρώπινες ζωές
Στεριώνει σχέσεις δυνατές
Φωτίζει σκοτεινές στοές
Γλυκαίνει πέτρινες μορφές

Η αγάπη ανοίγει τα φτερά
Πετά σε χώρες και χωριά
Πάνω από λίμνες και βουνά
Δεν ξέρει πλούτη και λεφτά
Ξέρει μονάχα να αγαπά…

Παρακμή συναισθημάτων

Όλα τελειώνουν.
Πάντα
Τα χαμόγελα σβήνουν
Ακόμη και τα όμορφα, σαν το δικό σου
Το μισούσα σαν τη ρυτίδα δίπλα απ' τα χείλη σου
Κλείνω τα μάτια μου, μα βλέπω τα δικά σου
Μα διάολε.
Αγαπούσα κάθε όμορφο ελάττωμά σου.
Δύσκολο να βρεις γεύσεις πιο πικρές
απ' αυτή που έχει το ρήμα «αγαπώ» στον Παρατατικό του.
Ζηλεύω τους ανθρώπους που δεν σε ξέρουν
Καταστρέφεις ό,τι αγγίζεις
Μετά από σένα κανένα χαμόγελο. Κανένα δάκρυ
Καμιά αρχή, κανένα τέλος.
Με ρώτησαν αν μαραίνομαι.
Γέλασα δυνατά, η άμυνά μου ξέρεις.
«Ποτέ και για κανέναν» δήλωσα
καθώς έπεφτε ακόμη ένα πέταλο,
αφήνοντας ακάλυπτους τους δαίμονές μου.
Κοίταξέ με.
Είμαι άδεια στο απόλυτο κενό σου.
Μαράθηκα.
Μου λείπεις.
Όχι ποτέ δεν μου έλειψες.
Σε πεζοδρόμια σπασμένα, ψάχνω να βρω τα βήματά σου.
Σε τραγούδια ξεχασμένα, να ακούσω τ' όνομά σου.
Και μες στο ψάξιμο έχασα εμένα.
Άλλοι το αποκαλούν αγάπη, εγώ μάτια μου
Βλέπεις μάτια μου, ξέρω έναν Οδυσσέα που δεν έφτασε ποτέ.
Και μια Πηνελόπη που δεν περίμενε ούτε μια μέρα.
Του μοιάζεις πολύ.
Ίσως να ναι όλα στο μυαλό μου.
Ίσως να ναι πολλά
Μα στο τέλος
Δεν είσαι εσύ.

- Πρέπει να κλείσω

Αδέσποτη αγάπη

Σε μια πόλη
ένα αδέσποτο σκυλί
άσχημο, υποσιτισμένο και γερασμένο
περιφερόταν ανάμεσα σε ανθρώπους.
Όταν το έβλεπαν, το χτύπαγαν και το έδιωχναν.
Κάθε μέρα αυτό έκανε την ίδια διαδρομή
και κάθε μέρα το μόνο που λάμβανε ήταν μίσος.
Κάποιοι πίστευαν ότι είχε τρελαθεί
κι άλλοι ότι ψάχνει απλά για φαΐ.

Έτσι μια μέρα σαν τις άλλες, καθόταν σε μια γωνιά,
με το μίσος στην ψυχή του εγκλωβισμένο,
το πλησιάζει ξαφνικά μες στο σκοτάδι,
ένας άνθρωπος.
Το πιο πιθανό να ήταν τρελός
που κι αυτός να έψαχνε να βρει φως.
Το σκυλί ήταν έτοιμο να του ορμήσει.
Μα ο τρελός του λέει «μην φοβάσαι»
και το χάιδεψε στο λαιμό κοντά.
Έτσι, μέσα σε μια στιγμή,
του σκυλιού άλλαξε όλη η ζωή.
Έτσι απλά μόνο μ’ αγάπη.

Ας μην είναι Χριστούγεννα

Χριστούγεννα παραμονή γύρω τα κάλαντα ηχούν
σε κάθε γλώσσα τα παιδιά μιλούν για την αγάπη
το δόσιμο, την προσφορά και την αλληλεγγύη
μηνύματα παντοτινά, παντού σ' αυτόν τον κόσμο.

Χριστούγεννα παραμονή ο πόνος περισσεύει
υπάρχει φτώχεια δίπλα μου, πόλεμος παραπέρα
φανατισμός και διχασμός, θανατικό μεγάλο
αθώα θύματα ξανά, εικόνες που πληγώνουν.

Σε κάθε τόπο και λαό, θρησκεία και πιστεύω
υπάρχει αγάπη, ανθρωπιά και πίστη στην αλήθεια
αλήθεια διαφορετική μα πάντα ποτισμένη
με αξίες διαχρονικές όπως των Χριστουγέννων.

Ας μην είναι Χριστούγεννα, ας είναι άλλη μέρα
αρκεί ο κόσμος μας να βρει ξανά την ανθρωπιά του
αρκεί όλοι οι άνθρωποι της γης σε κάθε γλώσσα του κόσμου
μόνο για αγάπη να μιλούν και να την κάνουν πράξη.

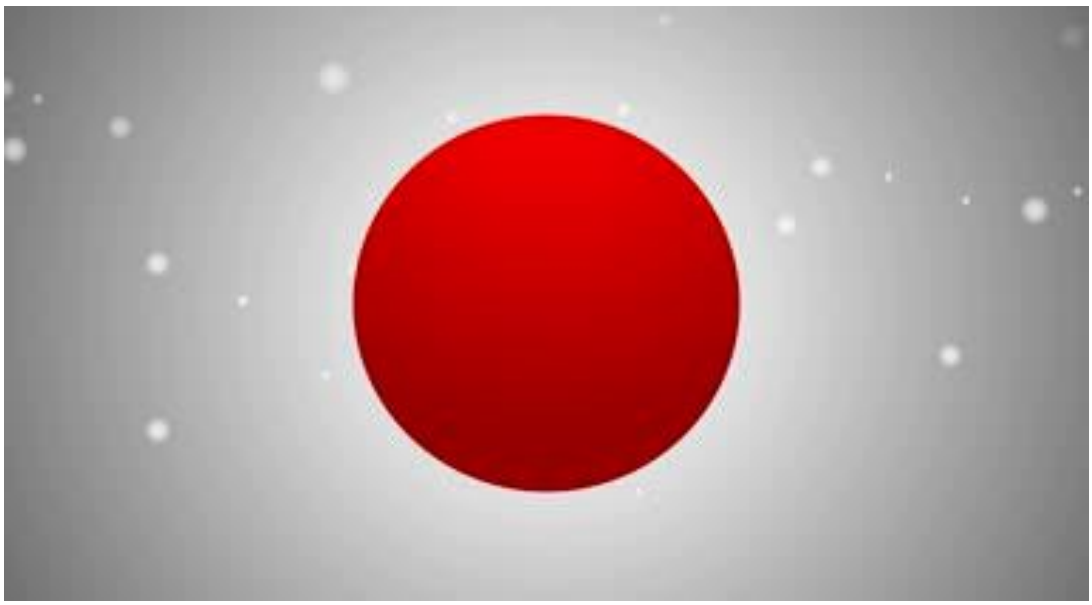

Σιωπή...

Κόσμος άλογος
Λογικά παράλογος
Και σιωπή εκκωφαντική

μια εδώ και μια εκεί,
στης καρδιάς τη διαδρομή
και σιωπή αινιγματική

αγάπης ρήγματα και
εξαίσια στηρίγματα

και σιωπή αλησμόνητη

Στης ελπίδας τη μανία
ρίχνομαι με αγωνία
Και σιωπή κουραστική

Ήρθε η ώρα να μιλήσω,
μα μου πήραν τη φωνή,
χάνομαι μες στη σιγή...

Μα άκου, άκου την κραυγή...
Πίστεψε για λίγο στην ψυχή,
Σπεύσε και σπάσε τη σιωπή....

Ανυπόταχτη αγάπη

Οι αλυσίδες μας περιπλέκονται με των πιο παραβατικών

ατέρμονες και ασυμβίβαστες αγάπες.

Τα καρδιοχτύπια τους εξανεμίζουν σπίθες

που φλέγουν δάση ολάκερα

και τα φύλλα των δέντρων χορεύουν νωχελικά βαλς

υπό το μπαμ-μπαμ-μπαμ της καρδιάς

-το κατά δύναμιν βέβαια-

Μέχρις ότου η ουτοπία να ξεδιπλωθεί.

Εξάλλου το άτιμο χρώμα της αγάπης

ακροβατικά θα κάνει στα παταράτσα

όσο και αν το τρέμουν όσο και αν το φοβούνται

είναι ανυπάκουο!

Σαν παιδί μικρό

Σαν μικρό παιδί έχω αισθήματα πολλά
τα οποία είναι διαφορετικά
και όταν θα σου πω ένα από αυτά
η αγάπη θα με οδηγήσει σε πράγματα κρυφά

Οι άνθρωποι αγαπούν για να αγαπηθούν
και το μόνο που θα θελήσουν να σου πουν
είναι ότι η αγάπη ζει
ακόμα και στα πιο κρυφά μονοπάτια στην ψυχή

Είναι αδύνατον λοιπόν να κρυφτείς από την ψυχή
ακόμα και εάν είσαι άνθρωπος χωρίς λογική
τα αισθήματα της ψυχής είναι πολλά
και η αγάπη είναι ένα από αυτά

τελικά όλα θέλω να τα βλέπω σαν παιδί μικρό
να σου λέω αυτά που δεν μπορώ να δω
κι όταν μεγαλώσω θα θελήσω να σου πω
η αγάπη ποτέ δεν πεθαίνει

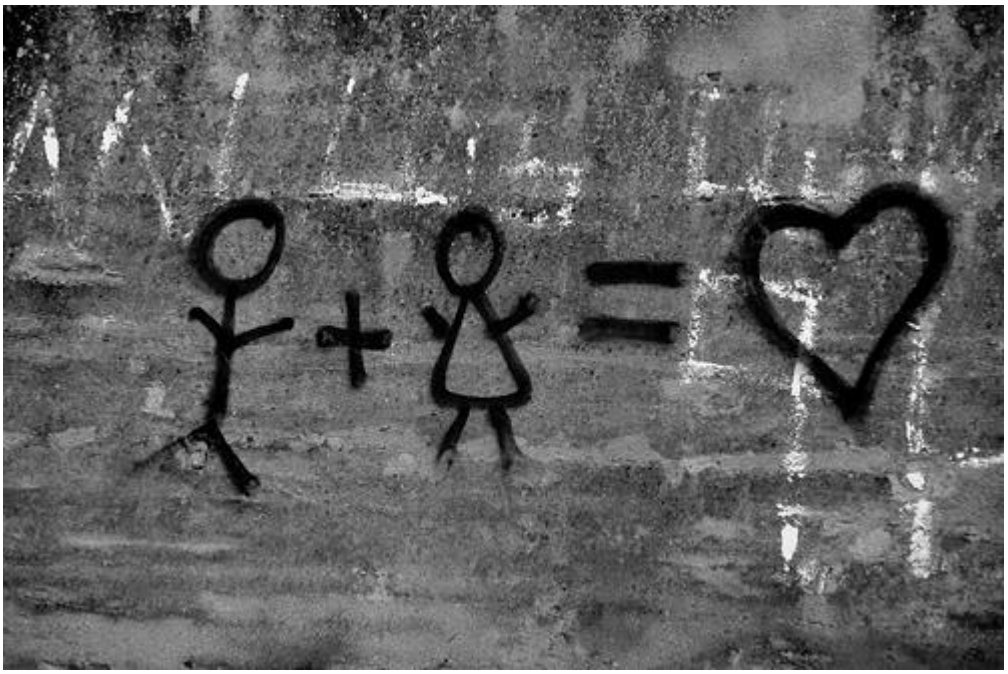

Νικόλαος Θεοδώρου

Τι να είναι η αγάπη;

Κάποιοι λένε πως η αγάπη είναι μία απάτη
Για εμένα όμως η αγάπη είναι δύναμη για τον άνθρωπο
Είναι ο λόγος που συνεχίζει να προσπαθεί, που δεν εγκαταλείπει
Χωρίς την αγάπη ο άνθρωπος θα τα έβρισκε όλα μονότονα και βαρετά
Η αγάπη τού αλλάζει τη διάθεση και του δίνει μια άλλη οπτική
Η αγάπη μπορεί να αλλάξει ακόμα και την πιο σκληρή καρδιά
Όσοι αρνούνται την αγάπη έχουν πάντα ένα κενό μέσα τους
Όσο και να προσπαθούν να το γεμίσουν πάντα θα υπάρχει μία δυστυχία μέσα τους
Ο άνθρωπος έχει καταφέρει άπειρα χάρη στην αγάπη, έχει ξεπεράσει τις ικανότητές του
Ο κάθε άνθρωπος εκφράζεται μέσω της αγάπης διαφορετικά
Έτσι ενώ είμαστε όλοι διαφορετικοί μας ενώνει η αγάπη και μας κάνει ένα
και όλοι μαζί με την αγάπη στις καρδιές μας ομορφαίνουμε τις ζωές μας και των γύρω μας
Όλα αυτά είναι η αγάπη κατά την άποψή μου
και ελπίζω να μην ξεχάσουμε ποτέ τη σημασία της.

Μητρική αγάπη

Η μητρική αγάπη το τέλος είναι
και η αρχή μίας αιωνιότητας.
Είναι το τέλος και η αρχή
της αγάπης κάθε οντότητας.

Η αγάπη της μάνας είναι σαν τη φύση
που όλο την ποδοπατάμε
κι όλο αυτή ανθίζει
χαρίζοντάς μας τους καρπούς που συνέχεια της ζητάμε.

Είναι το χέρι και η καρδιά ενός γίγαντα
ή ίσως κι ενός νάνου
που στοργικά μας σφίγγει μέσα του,
και μας κρατά εκεί για πάντα.

Κι άμα τύχει κάποτε το παιδί,
να βουλιάξει μες στα βάθη της θαλάσσης
θα βουτήξει και η μάνα του ευθύς
στο φως να τ' ανεβάσει.

Τριαντάφυλλο απ' αγάπη

Η αγάπη, λένε, είναι φως και φλόγα και φεγγάρι
Φτερά και πάμε ως τ' ουρανού το πύρινο λιοντάρι

Μα σαν του Ικάρου τα φτερά διαλύονται κι εκείνα
Και πέφτει ο άνδρας στην ξηρά και σπάει η θέλησή του
Και μες του Αιγαίου τα νερά βυθίζεται η γυναίκα
Κι η ακριβή η κόρη τους τα βράδια δεν κοιμάται
Μονάχα δάκρυα αλμυρά σταλάζει και λυπάται

Ο γιος ο κανακάρης τους πηγαίνει ως τον κήπο
Και σκέφτεται που τα φυτά αγάπη του θυμίζουν:
Τα κόκκινα τριαντάφυλλα θαρρείς θυμίζουν πάθος
Που νιώθουν ν' αναπτύσσεται οι δυο ερωτευμένοι.
Και ο κισσός σαν μητρική θωπεία, λέει, μοιάζει
Αφού κι εκείνος απαλά τυλίγει το περβάζι
Ω σαν η μάνα τα παιδιά στην αγκαλιά της βάζει.
Και τέλος, όπως της μηλιάς τα φύλλα τα ωραία
Αέρα φτιάχνουν και τροφή να φαν' όλα τα όντα,
Πολλοί τον κόσμο αγαπούν δίχως να θέλουν δώρα.

Ο γιος ευθύς τριαντάφυλλα μαζεύει και πανσέδες
Κι ανθό μηλιάς και γιασεμί κι ολόλευκες γαρδένιες
Να φτιάξει θέλει δυο φτερά να δώσει στους δικούς του.
Προσθέτει όλα τα υλικά και βάζει φαντασία
Φροντίδα βάζει και χαρά, συμπόνια και λατρεία
Και σαν τα έχει έτοιμα, τα πάει στην αδελφή του
Τι τύχη! Το κορίτσι πήρε πίσω τη ζωή του!
Κι οι δυο μαζί στων γέρων τους τους ώμους τα στηρίζουν
Που θέλουν πάλι να πετούν, τα ουράνια ν' αλωνίζουν

Γιατί στους ώμους τους φορούν την πιο γερή στολή τους
Γιατί τα πιο σκληρά υλικά σηκώνουν το κορμί τους
Στοργή και μια διάθεση να συγχωρούν τα λάθη
Ιτιά, δρυς, πεύκο, έλατο, τριαντάφυλλο απ' αγάπη

Αυτός

Τα μάτια του φλόγες αναμμένες
έκαιγαν τη μαύρη μου ψυχή,
το βλέμμα του κέντημα ελπίδας και μίσους
έσπαγε το γυάλινο ομοίωμά μου,
το σώμα του φιλιά αγγέλων σκέπαζαν.
Η κόκκινη ψυχή του,
ψιθύριζε το όνομά της,
λασπωμένες πατημασιές,
πληγές να χύνουν καραβάκια
με πλεύση τη γαλήνη.

Άνοιξε τις πύλες της άδειας μου ψυχής,
παιδιά με αθώα μπλε μάτια μπήκαν μέσα,
φτυάρια ξέθαβαν αρχαία συναισθήματα,
μαχαίρια κάρφωναν πληγές,
φωνές συνείδησης πετάγονταν,
καθρέφτες φώναζαν ξεφτίλα,
σκέψεις στον δρόμο έτρεχαν,
ο καπετάνιος είχε πλέον
φύγει.

Η αγάπη

Τι έχω να πω;
Γεμάτη καρδιά
μα άδειο το μυαλό

Αχ, έρωτας, αγάπη
του διονυσιού τα πάθη

Θα της το πω
την αγαπώ
χαζεύω όταν τη βλέπω
δεν μπορώ

Έχει μια ομορφιά
μαγευτική
και δυο μάτια
σαν ουρανό και γη

Μακριά καστανά μαλλιά
και μια φωνή τόσο γλυκιά

Είναι για να κλαις
όχι να ζηλέψεις
το πρόσωπό της όμως
μπορείς να το χαϊδέψεις

Η χαρά αυτή
σε κάνει να ζεις για χρόνια
μα αν σε χαϊδέψει αυτή
πεθαίνεις την ίδια ώρα

Και όποιος πεθαίνει σήμερα
χίλιες φορές πεθαίνει

Αμέριμνες πληγές

Η αγάπη είναι ένα καράβι στη θάλασσα
αμέριμνη νιώθεις ότι σε πλησιάζει
χαίρεσαι που νιώθεις ότι συμπληρώνεσαι
αλλά με μία φουρτούνα
φεύγει πάλι από κοντά σου
καθώς απαμακρύνεται από κοντά σου
νιώθεις ένα υπέρτατο κενό στην καρδιά σου
νιώθεις την καρδιά σου να αδειάζει
νιώθεις το ασυμπλήρωτο κενό της,
σε μαχαιρώνει όλο και πιο βαθιά
με ένα δυνατό κύμα όμως
η αγάπη πλησιάζει και πάλι,
απλώνεις το χέρι τη γραπώνεις
φοβάσαι μην τη χάσεις και πάλι
την κρατάς σφιχτά στην αγκαλιά σου
αλλά χάνεται για μια ακόμα φορά
μένεις εσύ με τις πληγές της
και αναρωτιέσαι τελικά
είχε όλος αυτός ο κόπος νόημα;

Δίχως τελειωμό

Ποτέ δεν είχαμε μια στιγμή οι δυο μας
Ποτέ δεν είχαμε κάτι κοινό
Με κούρασε να αισθάνομαι για μας
Μια διαδρομή που έχει μονάχα γυρισμό

Νιώθεις παράφορα στα λόγια
Νιώθω παράφορα στην καρδιά
Η ψυχή μου πονάει
Και νιώθω πλέον μοναξιά

Μα σαν τον άνεμο στους δρόμους τριγυρνώ
Δίχως να έχω κάπου να πιαστώ
Σε μια φωνή σε μια κραυγή
Μείνε γιατί σε θέλω εδώ

Θέλω να έρθεις να με πάρεις αγκαλιά
Να αισθανθώ τη ζεστασιά
Μες στο κρύο μες στο χιόνι
Και η καρδούλα μου κρυώνει

Αυτό που ξεκίνησα τελειώνει
Δίχως να έχει τελειωμό
Δεν μπορώ καν να σου πω
Πόσο πολύ σε αγαπώ

Μάτια αγαπημένα

Ψάχνω μέσα στο πλήθος να σε βρω
Δυο μάτια μόνο ζητώ
Δυο μάτια τόσο λατρεμένα
Αγαπημένα, δοξασμένα

Βροχή πυκνή, αέρας δυνατός
Παντού βοή, συνωστισμός
Άνθρωποι τρέχουν βιαστικοί
Ρυθμοί γοργοί και εκκωφαντικοί

Θεέ μου τόση φασαρία
Αναζητώ λίγη γαλήνη και ηρεμία
Δύο μάτια μόνο αν αντικρίσω
Θα ησυχάσω, θα ξαναζήσω

Ξάφνου στέκεις απέναντι
Μαγικό συναίσθημα, τι αίσθηση
Με κοιτάς ήδη εδώ και ώρα
Σταμάτησε ο χρόνος τώρα

Όσα τα μάτια μπορούν να πουν με λόγια
Τα λόγια δεν τα καταφέρνουν
Αγάπης τέχνασμα το λεν
Αυτοί που το καταλαβαίνουν

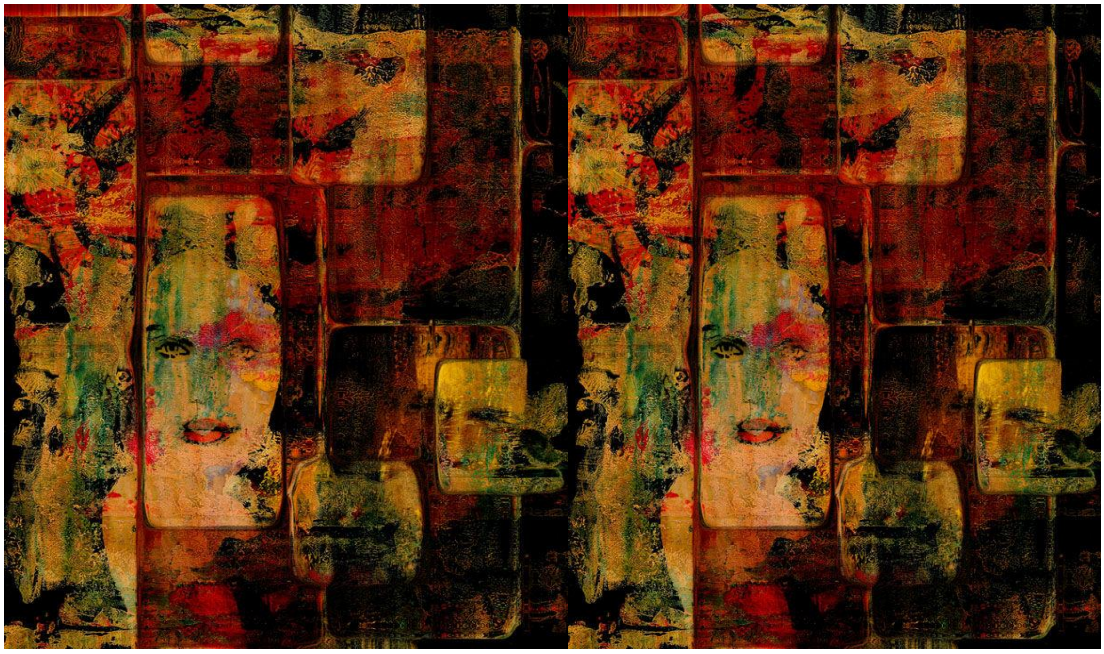

Απουσία…

Ανεκπλήρωτα όνειρα γεμίζουν την καθημερινότητα
Την ξέφρενη αυτή πραγματικότητα
Και να που μοιάζει με επίλογο
Μα είναι μόνον η αρχή.
Ο πόνος, όμως, δεν ισχύει πια
Μονάχα η ηδονή.
Τσιγάρα μελαγχολίας συνεπάγειν του μελαγχολικού καπνού.
Ίσως και του ανούσιου πιοτού.
Τώρα πια, καμία αγάπη. Μόνον μελαγχολίαν.
Κανένας έρως. Μονάχα ανεκπλήρωτα όνειρα.
Πέφτω από παντού, μα κανείς δεν με πιάνει.
Δεν θέλω να με πιάσει.
Θέλω να ‘μαι και ‘γω σαν ένα απ’ αυτά τα ανεκπλήρωτα όνειρά μου.
Ποιος ξέρει;
Ίσως να ‘μαι ένα από αυτά.
Ό,τι αγγίζω, πλέον, αδειάζει γρηγορότερα από ποτέ.
Όσα με έλκουν πιο άδεια και από μένα.
Όμοιος έλκει όμοιο. Όμοιος έλκεται σε όμοιο.
Ποτέ δεν ήθελα κανέναν,
Εκτός του εαυτού μου.
Ίσως και εσένα.
Η απουσία είναι η πιο ευπρόσδεκτη συντροφιά.
Είπες ότι η ελπίδα πεθαίνει πάντα τελευταία.
Μα, να που πέθανα εγώ.
Όμοιος έχει έλξει ήδη όμοιον.
-επισήμανση τέλους, τέλος- μα κόμμα,
Η ελπίδα πεθαίνει πάντα τελευταία.

Η αγάπη

Η αγάπη είναι ένα συναίσθημα
που χτυπάει στην καρδιά,
είναι συμπόνια
και αφοσίωση ζητά.

Στη φιλοσοφία, η αγάπη είναι η σήμανση της αρετής και της στοργής.
Η πλατωνική αγάπη, της καρδιάς η εκλεκτή,
που ενώνει δυο ψυχές,
ορίζει τη φιλία και τις μνήμες τις παλιές.

Η οικογενειακή αγάπη με συγγενικούς δεσμούς,
που ενώνουνε τους κρίκους για το ανώτερο συναίσθημα.

Η λατρεία, η αγάπη η θρησκευτική,
απαιτεί αφοσίωση και δε ζητά μοναρχική πρωτιά,
μόνο μια οικουμενική αγκαλιά.

Η λατρεία στην πατρίδα, που μας έφερε ολοσχερώς κοντά,
είναι στοιχεία ισχυρής αγάπης και αυτά.

Η αγάπη που χτίζει τις διαπροσωπικές μας σχέσεις
είναι η πρωτότοκος πηγή
και σύμφωνα με την επιστήμη,
το ένστικτο της επιβίωσης κρύβεται μέσα σε αυτήν.

Μα αν είναι ψεύτικη ή αληθινή,
πρέπει να το τολμήσεις για την αγάπη κείνης της στιγμής.
Μα αν πληγωθείς, δε συνέβη κάτι,
απλά προχωρείς.

Είμαστε συνεπιβάτες σε τούτο το ταξίδι,
με πλοίαρχο την αγάπη που βαδίζει συμβατά και υπομονετικά.
Πάντα κει θα βρίσκεται, μόνο αν την πιστέψεις,
κι ‘ναι ο πραγματικός στόχος του καθενός.

Η απέθαντη εξόριστη

Παιδί σαν εγεννήθη μοιρολόι αρχινά
για τη χαμένη αγάπη, τη διωγμένη μακριά
Δεν θέλει μες στον κόσμο αυτόν τον μισητό να ζει
θέλει ανόθευτο να πάρει της αγάπης το κρασί.

Ουδείς ποτέ γεννήθηκε τους άλλους να μισεί
κι όμως το «εγώ» ‘χει πάρει τη θέση του «εσύ».
Κανείς δεν παίρνει την ευθύνη για τους χαλεπούς καιρούς
παρά τη ρίχνει ολάκερη στους «αιρετούς» πολιτικούς.

Πια δεν ακούγεται ριπή, σιωπούν τα πολυβόλα,
μα η ειρήνη ‘ναι ψευδής, απ’ όνειρο βγαλμένη.
Οι πόλεμοι δεν έπαψαν, αλλάξανε τα όπλα.
Κι ας γίνανε κοινωνικοί, το μίσος παραμένει.

Ο εις τον άλλον εκβιάζει, μ’ όποιον τρόπο δα σκεφτεί,
ορμά κι απότομα του αδράχνει απ’ το στόμα τη μπουκιά.
Το όνειρό του να πλουτίσει του ‘χει γίνει εμμονή
κι όλα του κόσμου, είθε, να μαζέψει τα λεφτά.

Ξεχνά ότι τα υλικά το τέλος καρτεράει,
τις έννοιες του λεξικού πεισματικά αλλάζει
«Καταναλώνω»: μαγική η λέξη αντηχάει
«Αλτρουισμός»: ξεχάστηκε, την πήρε το χαλάζι.

Τόσ’ έχει πια συσσωρευθεί η ζάλη μες στην πλάση
που θα λεγε ο Φιλόσοφος πως είναι σαν το πλοίο
που τον οιακοστρόφο του σ’ ατύχημα έχει χάσει
κι αδυνατεί πλέον να βρει ένα λιμάνι οικείο...

Κι όμως:
ας βαράει το μίσος σα θεόρατο κύμα
τούτ’ η μάχη δεν παύει· δεν την κλείνουν σε μνήμα,
την ΑΓΑΠΗ.

Ανεπιθύμητη αγάπη

Αγάπη γεννημένη στα σπλάχνα του θανάτου
Σύλληψη απροσδόκητη από τα όρια του νου
Σαρώνουνε τις σκέψεις θολές μορφές τεράτων
Που βάναυσα αμαυρώνουνε μια γέννηση παιδιού.
Απόφαση της μοίρας να ματαιώσει μία συνύπαρξη μητέρας και υιού;
Δαιμόνια οργή ή θέλημα Θεού
Τη σκέψη της καημένης κατευθύνουν
Που θέλει να στερήσει την ύπαρξη αυτού
Τη γέννα του οποίου άλλοι κατακρίνουν;
Ευχές ανυπεράσπιστες την καίνε, τη βαλτώνουν
Καθώς η καρδιά γυμνώνεται από αγκαλιά μωρού...
Οι δήμιοι θύμα απαιτούν, χωρίς παρηγοριά...
Απόφαση στιγμής, λεπτά μαρτυρικά
Μία ελπίδα αγάπης μπορεί να αποτρέψει
Το ανεπίστρεπτο τελείωμα ζωής
Που ούτε πρόλαβε τον κόσμο να διατρέξει.

Στον καλλιτέχνη

Στην παλέτα των χρωμάτων
Μπροστά στον συρφετό της ζωής
συρρέουν τα όνειρα.
Ανάμεσα στους ήχους
Και πριν τις τελείες
Οργιάζουν οι επιθυμίες.
Κάπου σε μία κινούμενη άβυσσο
Στον ειρμό της εναλλαγής των στιγμών
Υπάρχει το «ανέφικτο».
Και σε μία γωνιά πέρα από τα ανθρώπινα
Η Τέχνη.
Εκείνος, πάντα εκεί.
Να την υπηρετεί.
Να την αισθάνεται.
Να την πιστεύει.
Να απαθανατίζει τα μεθυστικά ωραία
Του «εδώ»,
Στη γλώσσα του «εκεί».
Και με τον έρωτα σε αυτήν
Η μορφή γίνεται αιωνιότητα.
Επιβιώνουν τα χρώματα στις σκιές.
Οι λέξεις ηγούνται του κόσμου
Και οι νότες των κραυγών.
Οι εικόνες τρέχουν
Στον αγώνα της διεκδίκησης.
Οι άνθρωποι κυνηγούν χίμαιρες
Με την πίστη στη δύναμή της.
Στο χώμα που αναγεννάται
Φουντώνει η επιθυμία.
Και εκείνος έρχεται.

Σκληρή αγάπη

Είμαι ακόμα εδώ! Έχω χάσει κάθε ελπίδα.
Έχω χάσει τα πάντα. Ξέρω πως δε θ' αντέξω.
Γιατί τέτοια αδικία; Γιατί ο κόσμος είναι τόσο σκληρός;
Γιατί υπάρχει ο πόλεμος;
Πού είναι η αγάπη και η ελπίδα σ' αυτόν τον κόσμο;
Μόνο που σκέφτομαι τις πιθανότητες.
Αυτές τις ψυχοβγάλτρες.
Ακούω της καρδιάς μου τους χτύπους.
Τα μάτια μου κλείνουν, τα πόδια μου πονούν.
Αίμα, θάνατος παντού. Μίσος. Καμία παρηγοριά.
Όλα γύρω μου είναι κατεστραμμένα. Δεν έχω σπίτι, χρήματα, οικογένεια.
Ακούω ψιθύρους στο ματωμένο αυτί μου. Ακούω αυτή τη ζεστή φωνούλα.
Αυτή που δε βγαίνει από το μυαλό μου.
Αυτή που αγαπούσα, που ήταν πάντα δίπλα μου.
Η ψυχή μου έχει γεμίσει μίσος. Τόσο που κανείς δε φαντάζεται.
Αυτή η βόμβα.
Ένα κομμάτι σίδερο μπόρεσε και κατέστρεψε τη ζωή μου.
Τη ζωή εκατομμυρίων παιδιών.
Κι όμως εγώ δε θα τα παρατήσω. Θα συνεχίσω μέχρι το τέλος.
Αυτή η βαρκούλα επιπλέει μέρες τώρα.
Καθώς προχωράει διασχίζει ένα πλήθος πνιγμένων προσφύγων.
Διασχίζει βρέφη, παππούδες, γιαγιάδες.
Αλλά εγώ έχω άλλο στο μυαλό μου...
Να τη βρω! Κι αν δεν προλάβω, να προλάβει αυτή.
Κι αν πάλι όχι, αν πεθάνω, θα εύχομαι από εκεί ψηλά να της πάνε όλα καλά,
αυτής της ξεχωριστής,
αυτής που θα έκανε τα πάντα για μένα,
αυτής που θα έδινε ακόμα και τη ζωή της,
αυτής τη φωνή που πάντα ακούω.
Τη φωνή της ΜΑΝΑΣ!

Αγαπάω

Σε μια λέξη βουτάω

αβυσσαλέα

σαν θάλασσα τολμάω

το μέγεθός της νιώθω,

μικραίνω

Άστατη τη μια,

τρικυμιαία

Ήρεμη την άλλη,

ωραία

Αδύναμη εγώ

κορμί ψάχνω

να μην βυθιστώ

Δυνατή εγώ

ναυαγούς σώζω,

το κορμί μου καράβι δυνατό

Με μια λέξη βουτάω στη ζωή

«αγαπάω»

Αγαπάω,

πονάω,

γεννάω

δες με γελάω

Αγάπη είναι

Αγάπη είναι

να χθες

να σήμερα

να αύριο

Εσύ εγώ,

εγώ Εσύ

δες με γελάω,

ΑΓΑΠΑΩ

Εγώ ή εσύ;

Τι είμαι εγώ για να κρίνω τον άλλον;
Τι είναι ο άλλος για να κρίνει εμένα;
Είμαστε ίδιοι μα τόσο διαφορετικοί.
Είμαστε διαφορετικοί μα τόσο ίδιοι
Οι πράξεις μας μας καθορίζουν
Ή μήπως καθορίζουμε εμείς τις πράξεις μας;
Μπορεί να λες ότι νοιάστηκες.
Μπορεί να λες ότι μ' αγάπησες
Αλλά οι πράξεις σου κάτι άλλο δείχνουν
Δείχνουν ένα άλλο πρόσωπο. Αλλιώτικο, που δεν έχω ξαναδεί
Το βλέμμα σου πια έχει αλλάξει
Φταίω εγώ;
Φταις εσύ;
Ποιος ξέρει;
Μπορεί να φταίμε κι οι δυο και να μην το ξέρουμε
Μπορεί εμείς να οδηγήσαμε την κατάσταση έτσι
Μπορεί και οι δυο να φταίμε που πια δε μιλιόμαστε
Που δεν κοιταζόμαστε και που δε νοιαζόμαστε πλέον ο ένας για τον άλλον
Μονάχα να καθόμαστε δίπλα-δίπλα σαν δυο ίσκιους
Ούτε μιλιά, ούτε λαλιά.
Μονάχα ένα απλανές βλέμμα μπροστά
Άραγε με θυμάται;
Άραγε να έχει ξεχάσει όσα περάσαμε;
Άραγε να μην θέλει να μου ξαναμιλήσει ποτέ;
Μου λες ότι είμαι λάθος, και ποιος το κρίνει αυτό;
Εγώ;
Εσύ;
Κανείς;
Τότε ποιος αποφάσισε να ξεχάσουμε την ιστορία μας;
Να ξεχάσουμε όσα περάσαμε μαζί;
Όσες θυσίες έκανε ο ένας για τον άλλον;
Στο χέρι μας είναι να ξαναβρούμε αυτό που χάσαμε
Μονάχα άμα παλέψουμε και οι δυο μας
Δυο είναι καλύτεροι από έναν
Δυο φωνές είναι καλύτερες από μία
Δυο ψυχές είναι καλύτερες από μία
Τελικά θα παλέψω μόνη μου ή μαζί;
Αυτό ποιος το αποφασίζει;
Εγώ
ή
εσύ;

Η συνάντηση

Πεταρίζει τις βλεφαρίδες της από το φως του ηλίου που φωτίζει το δωμάτιο.
Κλείνει σφιχτά τα μάτια του, γιατί δεν θέλει να πιστέψει πως είναι πρωί.
Ανοίγει σιγά σιγά τα μάτια της, έτοιμη για μια ακόμα όμορφη και ηλιόλουστη μέρα.
Αποφασίζει να σηκωθεί, αφού, ως συνήθως, έχει αργοπορήσει, για να πάει στη δουλειά του.
Αφού παίρνει το πρωινό της αγναντεύοντας τον καθαρό ουρανό, αποφασίζει να ετοιμαστεί.
Αρπάζει ό,τι βρίσκει μπροστά του όπως πάντα, δεν έχει όρεξη να κάθεται να ψάχνει
την ντουλάπα του κάθε πρωί.
Ανοίγει την ντουλάπα της και μια πανδαισία χρωμάτων ξεδιπλώνεται μπροστά της.
Σκέφτεται για λίγο, αλλάζει τη γνώμη της αλλά τελικά αποφασίζει.
Βγαίνει βιαστικά από το διαμέρισμά του. Εκνευρίζεται, βλέποντας όλο αυτόν τον κόσμο
που περιμένει για το λεωφορείο και αποφασίζει να περπατήσει.
Βγαίνει από το διαμέρισμά της. Χαιρετά τη γειτόνισσα και αρχίζει να περπατά
προς τη δουλειά της.
Ελέγχει τα μηνύματα στο κινητό του, αποκομμένος από την πραγματικότητα.
Χαζεύει τα κτίρια, τους ανθρώπους, τον ουρανό αλλά δεν κοιτά μπροστά της.
Νιώθει κάτι μαλακό να πέφτει στο σκληρό του στέρνο.
Πέφτει πάνω σε κάτι δυνατό.
Ο τέλειος συνδυασμός του έρωτα.
Ο τέλειος συνδυασμός της καταστροφής.

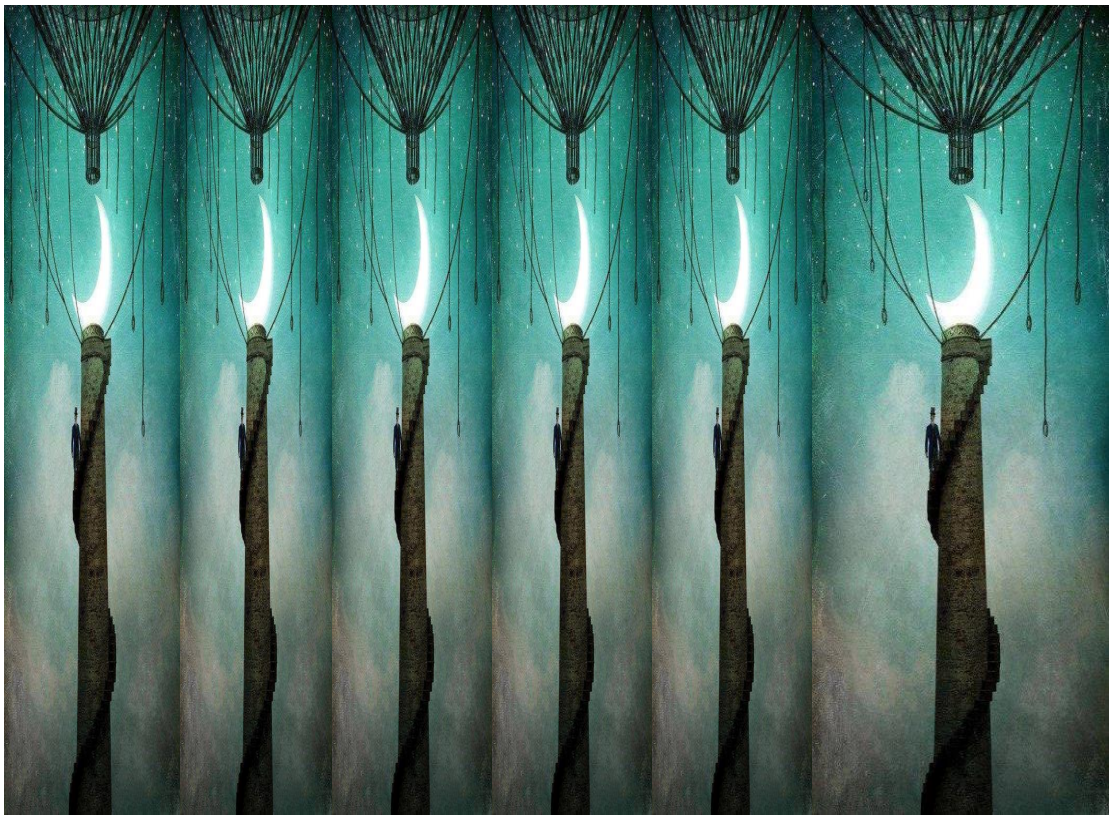

Μα πώς;

Ο Ήλιος κάθε μέρα μας φωτίζει,
μπορείτε να φανταστείτε τη ζωή σας
χωρίς ήλιο,
χωρίς φως,
χωρίς αγάπη;
Ο Ήλιος και η αγάπη ένα σόι είναι…
Άμα κοιτάξεις εκεί ψηλά,
δεν ξέρεις τι θα συναντήσεις.
Ο Ήλιος είναι για εκείνους πίσω από τα σύννεφα,
τους λιγοστούς που απέμειναν.
Μία φλόγα που ξεθύμανε τη σιωπή,
που αντίκρισε στα μάτια την ειλικρίνεια,
που ονειρεύτηκε ανθρώπους να πετάνε
κοντά στην αγκαλιά του ήλιου,
ενός ήλιου που κρύωσε από τις πολλές καμπάνες.
Και οι καμπάνες κάποια στιγμή σταμάτησαν,
όχι αναγκαστικά επειδή τελείωσαν,
μα γιατί βαρέθηκαν.
Μα πώς γίνεται να βαρεθείς
τον ήλιο,
το φως,
την αγάπη;

ΔΙΗ

ΓΗ

ΜΑ

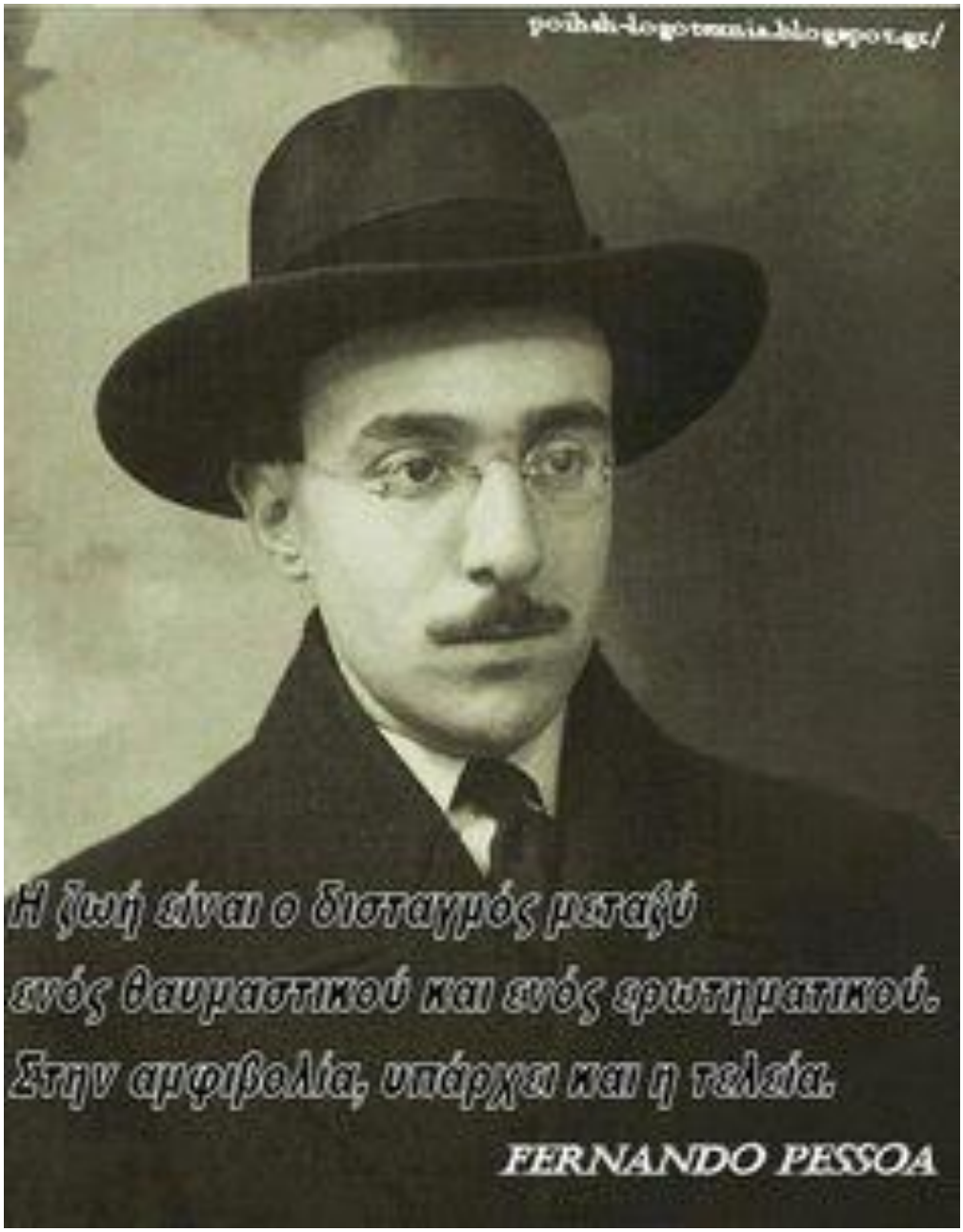
poiisi-logotexnia.blogspot.gr/
Η ζωή είναι ο διαταγμός μεταξύ
ενός θαυμαστικού και ενός ερωτηματικού.
Στην αμφιβολία, υπάρχει και η τελεία.
FERNANDO PESSOA

Εμμονές

Δευτέρα

Εγώ και ο Σταν στεκόμαστε στην είσοδο της αποθήκης, στη μέση ενός παρατημένου οικοπέδου, γεμάτου με άχαρο ξερό χόρτο. Λίγα εκατοστά μακριά απ' τα παπούτσια μας μέλη που έχουν αποχωριστεί το ένα το άλλο λούονται σε μια κόκκινη λίμνη.

Στους ξύλινους τοίχους της αποθήκης σχηματισμένες με το ίδιο αίμα φράσεις στα λατινικά, που τώρα θυμίζουν περισσότερο ακατανόητα σύμβολα. Ο Σταν ξεροκαταπίνει είτε επειδή δεν έχει τίποτε καλύτερο να κάνει ή επειδή πιστεύει ότι έτσι θα καταφέρει να αντιμετωπίσει έναν επερχόμενο εμετό. Αφύσικη νευρικότητα κυριαρχεί στον χώρο. Ο Σταν το παρατηρεί. Μου γνέφει να βγούμε έξω.

«Πάμε να φύγουμε από 'δω Τζίνι. Αν πάρουμε λίγο καθαρό αέρα, θα συζητήσουμε για την υπόθεση με πιο καθαρό μυαλό».

Δεν χρειάζεται να βγούμε έξω, για να εξετάσουμε την υπόθεση. Τρίτος φόνος στη σειρά, τυχαία επιλογή θύματος, εγκαταλελειμμένες αποθήκες. Παραδοσιακός σαδιστής, παρανοϊκός. Το μοτίβο είναι οι στίχοι του Δάντη στους τοίχους. Οι κατά συρροή δολοφόνοι με περίεργες εμμονές μπορεί να αποτελούν κλισέ, αυτό όμως δεν τους καθιστά λιγότερο επικίνδυνους ή απρόβλεπτους. Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να περιμένουμε να κάνει κάποιο λάθος. Βέβαια η εξιχνίαση κάποιου εγκλήματος δεν είναι ο λόγος που ο Σταν θέλει να βγούμε έξω.

«Λοιπόν, λέω να πάμε να πιούμε κανέναν καφέ ή να φάμε κανένα κρύο τοστ. Ή και τα δύο. Ξέρεις, να ηρεμήσεις».

Ο καυτός ήλιος με τυφλώνει και τα ξερά χόρτα με ενοχλούν, καθώς τα ποδοπατώ. Σηκώνω το χέρι μου και κρύβω το φως, όμως δεν μπορώ να κάνω απολύτως τίποτα για τα στάχια.

«Με τον καφέ θα ηρεμήσω;»

Ο Σταν με κοιτά και φαίνεται να υποκύπτει σε ένα σύντομο νευρικό γέλιο, ένα γέλιο που αδυνατώ να καταλάβω αν είναι φυσικό ή αν ο Σταν προσπαθεί να κάνει την ατμόσφαιρα λίγο πιο ανεκτή.

«Βασικά μιλούσα για μένα, ντεντέκτιβ».

Ο καφές είναι κρύος και το σάντουιτς πιο κρύο απ' όσο θα έπρεπε. Κοιτάζω τον Σταν μέσα στα γαλάζια μάτια του, περιμένοντας για λίγα δευτερόλεπτα πριν πει αυτό που θέλει.

«Λοιπόν, είχες καμία πρόοδο με την εμμονή σου; Θέλω πολύ να μάθω ποιος φταίει για όλα όσα τραβάω με εσένα».

Ο Σταν αναφέρεται σε μια ανεπίσημη έρευνα που ξεκίνησα πριν από τρία χρόνια, προσπαθώντας να μάθω πώς κατέληξα σε ορφανοτροφείο στην ηλικία των δύο. Την αποκαλεί «εμμονή», γιατί ξοδεύω σε αυτήν σχεδόν τον ίδιο χρόνο που ξοδεύω, ερευνώντας κανονικές υποθέσεις. Παρόλο που αυτό δεν μπορεί να είναι τελείως αλήθεια μου είναι αρκετά δύσκολο και να το αμφισβητήσω.

«Είμαι πολύ κοντά, Σταν. Το λάθος που έκανα τόσον καιρό ήταν ότι έψαχνα το δεύτερο ορφανοτροφείο, εκεί όπου μεταφέρθηκα το 1957».

«Εκείνο το Saint κάτι, σωστά;»

«Ακριβώς. Τελικά τα έγγραφα με τα στοιχεία που ψάχνω δεν μεταφέρθηκαν σε εκείνο το ορφανοτροφείο λόγω κάποιας έντονης επιθυμίας ή κάτι τέτοιο. Αντίγραφα όμως πρέπει να υπάρχουν ακόμα στο πρώτο ορφανοτροφείο».

«Το Saint κάτι άλλο;»

«Ακριβώς. Βασικά έχω ήδη συνεννοηθεί με μια κοπέλα από το ίδρυμα. Θα συναντηθώ μαζί της την Τετάρτη, για να μου δώσει ό,τι έχει διασωθεί. Δεν μπορείς να φανταστείς τι τράβηξα μέχρι να τους πείσω να μου τα δώσουν. Δεν θέλουν ούτε να μου τα ταχυδρομήσουν, γιατί λένε πως υπάρχει κίνδυνος να χαθούν. Οι άνθρωποι μπορεί να είναι πραγματικά πολύ προστατευτικοί με κάτι τέτοια πράγματα».

«Ωραία. Εξαίσια. Δεν ξέρω τι να πω, Γκάρυ, αυτό είναι υπέροχο. Πραγματικά. Απλά, κοίτα, μπορεί να είσαι το μισάνθρωπο κάθαρμα που όλοι ξέρουμε ότι είσαι άλλα κατά βάθος σε αγαπάμε. Μην αφήσεις ένα κυνήγι της χίμαιρας να σου αναλώσει τη ζωή».

Κοιτάζω τον Σταν μέσα στα μάτια για ένα ιδιαίτερα αργό δευτερόλεπτο, προσπαθώντας να καταλάβω αν περιμένει να ακούσει την αλήθεια ή κάποια φιλόδοξη προσπάθεια αλλαγής θέματος. Ίσως αυτό που θέλει κατά βάθος είναι να πιστέψει σε ένα καθησυχαστικό ψέμα.

«Φυσικά. Θα προσπαθήσω να μην το σκέφτομαι καθόλου μέχρι τη συνάντηση.»

Ασφαλώς, τηλεφωνώ ξανά στο ίδρυμα το ίδιο βράδυ. Μια θυμωμένη γραμματέας με βρίζει με όσο πιο ευγενικό τρόπο μπορεί και μου κλείνει το τηλέφωνο.

Τρίτη

Ο Σταν στέκεται στην είσοδο του αστυνομικού τμήματος, χαμογελώντας σαν να έχει μόλις κερδίσει το λαχείο. Με χαιρετά με μια κίνηση του χεριού και έρχεται προς το μέρος μου.

«Βρήκαμε μάρτυρα, Τζίνι».

Μιλάει ψιθυριστά, σαν να φοβάται μήπως τα λόγια του φτάσουν στα αυτιά του δολοφόνου-Δάντη. Μπορεί κανείς να αισθανθεί την παρουσία του στον αέρα, λες και έχει μάτια παντού, καθώς διαλέγει προσεκτικά τα θύματά του.

«Μάρτυρα; Αναστήθηκε κανένα από τα θύματα;»

Ο Σταν με κοιτάζει με απορία, ενώ φαίνεται έτοιμος να ξεσπάσει σε νευρικό γέλιο.

Είναι παραπάνω από προφανές πως γνωρίζει κάτι που εγώ αγνοώ.

«Δεν είναι ακριβώς μάρτυρας. Το κορίτσι μας επικοινώνησε μαζί μου πριν από λίγες ώρες. Ισχυρίζεται ότι ήξερε έναν περίεργο, σκιώδη τύπο που μάλλον είναι ο δολοφόνος μας».

Ο από μηχανής θεός μας περιμένει στο ανακριτικό για μια ανεπίσημη «συζήτηση» που κατά τ' άλλα μπορεί να αλλάξει την πορεία της έρευνας. Το όνομα της είναι Βερόνικα Μπορντώ, πιθανότατα ένα κακόγουστο ψευδώνυμο.

«Πριν αρχίσουμε, μις Μπορντώ, να ξεκαθαρίσουμε ότι αυτή η συζήτηση είναι απολύτως εμπιστευτική και ανεπίσημη. Ό,τι ειπωθεί σε αυτήν την αίθουσα θα παραμείνει σε αυτήν. Οι πληροφορίες που θα μας δώσετε δεν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν στην έρευνα μέχρι την επίσημη κατάθεση».

Η Βερόνικα κάθεται σε μια καρέκλα με τα πόδια της σταυρωμένα εξετάζοντάς μας προσεκτικά με τα μοναδικά πράσινα μάτια της. Το πρόσωπό της στολίζει ένα ψεύτικο βαθύ κόκκινο χαμόγελο. Με το ένα χέρι της κρατά ένα αναμμένο τσιγάρο, του οποίου ο καπνός, αν και φαίνεται να ανεβαίνει προς τον ουρανό, στην πραγματικότητα εγκλωβίζεται μέσα στο γραφείο. Πριν καν προλάβω να ανοίξω το στόμα μου, για να της πω ότι δεν επιτρέπεται να καπνίζει εδώ, ο Σταν με κοιτάζει αγανακτισμένος. Της δείχνω το σήμα μου και οι ερωτήσεις ξεκινούν.

«Ποια ήταν η σχέση σας με τον ύποπτο;»

Μου αρκεί ένα βλέμμα, για να καταλάβω τι είδος γυναίκας είναι. Η Βερόνικα είναι ένα πραγματικό έργο τέχνης. Ένας πίνακας ζωγραφικής. Ένας καμβάς ευθραυστότητας όπου ο καλλιτέχνης καλύπτει με χρώματα μυστηρίου και γοητείας την αληθινή του φύση.

«Ήρθα να σας δώσω πληροφορίες για έναν φονιά, όχι για τα προσωπικά μου».

Εμφανίζεται από το πουθενά με πληροφορίες για μια υπόθεση που το κοντινότερο που έχουμε σε μάρτυρες και υπόπτους είναι τα πτώματα. Ίσως τον φοβάται και προσπαθεί να τον ξεφορτωθεί . Ίσως θέλει να μας μπερδέψει. Ίσως να γνωρίζει ότι δεν της μένουν πολλές ώρες ζωής και θέλει να βοηθήσει όσο προλαβαίνει…

«Πρέπει να μας εμπιστευτείτε. Αυτές οι ένοχες λεπτομέρειες του παρελθόντος σας μπορεί να σώσουν ζωές, Βερόνικα. Έχω μια ιδέα. Ας κάνουμε τα πράγματα πιο οικεία. Εγώ θα σε λέω Βερόνικα κι εσύ μπορείς να με λες Γκάρυ. Και τώρα θέλω να μου πεις, Βερόνικα, ποια ακριβώς ήταν η σχέση σου με τον ύποπτο;»

Η «συζήτηση» συνεχίζεται για όλο το πρωί. Ερχόμαστε αντιμέτωποι με έναν καταιγισμό πληροφοριών που μάλλον κρέμονται ανάμεσα στην αλήθεια και το ψέμα.

Μας λέει πως ο ύποπτός μας άρχισε σταδιακά να χάνει τον έλεγχο του εαυτού του, πως άρχισε να γίνεται κυκλοθυμικός και βίαιος. Μας λέει κάτι για έναν εγκαταλελειμμένο σταθμό του μετρό που συνήθιζε να πηγαίνει, όταν ήθελε να ηρεμήσει. Καθώς η μοιραία γυναίκα μας φεύγει από το τμήμα και χάνεται μέσα στους δρόμους της πόλης, ο Σταν μού υπενθυμίζει

πόσο καλός ντεντέκτιβ είμαι, πως έχω τον τρόπο μου να προσεγγίζω τους μάρτυρες. Εγώ, βέβαια, το μόνο που σκέφτομαι είναι η συνάντηση με την εμμονή μου.

Τετάρτη

Κάθομαι σε μια άβολη μεταλλική καρέκλα μιας σχεδόν άδειας καφετέριας για ώρες, περιμένοντας κάτι που δεν θα έρθει ποτέ. Τηλεφωνώ ξανά στο ίδρυμα, άλλα δεν απαντά κανένας. Ένα αίσθημα φόβου με κατακλύζει, σαν να είχα φτάσει ακριβώς εκεί που ήθελα και ξαφνικά βρίσκομαι πάλι στο σκοτάδι, και σαν με κάποιον παράξενο τρόπο εγώ να είμαι υπεύθυνος για αυτό. Οι ώρες περνάνε και καμία εκνευρισμένη γυναίκα δεν έρχεται στη συνάντηση.

Τζίνι. Ο Σταν με περιμένει και πάλι. Δεν είναι ανάγκη να του εξηγήσω με λόγια τι έχει συμβεί. Προσπαθεί να με καθησυχάσει, να με πείσει πως το καλύτερο είναι να τα παρατήσω. Κάνει όμως λάθος. Δεν έχει καμία απολύτως ιδέα περί τίνος πρόκειται.

Ίσως ακόμα και να χαίρεται κατά βάθος με τη σκέψη ότι η αναζήτησή μου τελείωσε.

Μου λέει πως το ίδιο πρωί ένας νεαρός άντρας μπήκε στο αστυνομικό τμήμα, κρατώντας ένα χαρτονένιο κουτί. Ένα κουτί που έγραφε ότι προορίζεται για κάποιον ονόματι Γκάρυ Νόρτον.

«Το εγκληματολογικό άνοιξε το κουτί από περιέργεια. Τα παιδιά βαριόντουσαν και απλά δεν είχαν τίποτα καλύτερο να κάνουν. Πίστευαν ότι θα ήταν για εσένα. Δηλαδή, αυτό έγραφε απ' έξω, αλλά μέσα δεν είχε τα έγγραφά σου. Ήταν γεμάτο με λευκές σελίδες, σκισμένες από τετράδιο και λεκιασμένες με αίμα, το οποίο φαίνεται πως ανήκει στο δεύτερο θύμα του. Κανένα αποτύπωμα που να μπορεί να μας οδηγήσει σ' αυτόν. Ήταν μια επίδειξη της δύναμής του και με κάποια τραγική ειρωνεία κατέληξες εσύ στη μέση.»

Δεν χρειάζεται καν να αναφέρει για ποιανού το θύμα πρόκειται. Όλοι ξέρουμε πως είναι ο δολοφόνος-Δάντης, που εισβάλλει στις ζωές μας ξανά σαν κάποια ασταμάτητη δύναμη της φύσης, μια ενσάρκωση της ανθρώπινης κακίας. Είναι πραγματικά αξιοθαύμαστος ο τρόπος που λειτουργεί ο κόσμος. Μια φαινομενικά τυχαία σειρά κινήσεων που οδηγεί σε μια τέλεια προσχεδιασμένη κατάληξη.

«Γκάρυ, ξέρω τι σημαίνουν όλα αυτά για σένα. Νομίζεις ότι με αυτά τα χαρτιά θα μάθεις κάτι. Κάνεις λάθος. Αυτά τα χαρτιά δεν ξέρουν τίποτα για το ποιος είσαι. Εγώ ξέρω ποιος είσαι. Αυτοί οι εξυπνάκηδες στο εγκληματολογικό ξέρουν ποιος είσαι. Κι εσύ ξέρεις καλύτερα από όλους μας. Μερικά παλιόχαρτα δεν μπορούν να σου μάθουν τίποτα παραπάνω.»

Είναι πάντα δύσκολο να διαφωνήσω με τον Σταν, ακόμα και σ' εκείνες τις σπάνιες περιπτώσεις όπου έχει άδικο. Με αυτόν τον τρόπο χάνω την ευκαιρία μου να μάθω την αλήθεια, ενώ ταυτόχρονα ο δολοφόνος, προβλέψιμα, κάνει το πρώτο του λάθος.

Πιστεύει ότι είναι άτρωτος, ότι δεν υπάρχουν πιθανότητες να τον νικήσουμε στο παιχνίδι του. Και τώρα πιστεύει ότι μπορεί να μας τρομάξει με μερικά ματωμένα χαρτιά. Κάθομαι μαζί με τον βαριεστημένο Σταν γύρω από ένα γραφείο. Εξετάζουμε τις πρόχειρες σημειώσεις με τα στοιχεία, όσες μπορέσαμε να γράψουμε χωρίς να μας δει η Βερόνικα, και αναλύουμε ό,τι έχουμε στα χέρια μας. Ακόμα και αν δεν μπορούμε να κινηθούμε, ακόμα μπορούμε να σχεδιάσουμε τη δράση μας.

Πέμπτη

Ο Σταν χαμογελά με το χαρακτηριστικό σαρκαστικό του ύφος. Έπρεπε να το είχαμε προβλέψει ότι το κορίτσι μας δεν θα ερχόταν ποτέ, για να καταθέσει. Φαίνεται πως η τύχη είναι ιδιαίτερα κυκλοθυμική. Τώρα δεν έχουμε τίποτα. Απολύτως τίποτα. Ο δολοφόνος-Δάντης είχε δίκιο. Είναι όντως κυρίαρχος του παιχνιδιού. Εγώ, από την άλλη, έχω χάσει τις ελπίδες μου τόσο για την εμμονή μου όσο και για το κυνήγι του δολοφόνου.

«Όχι. Δεν τελείωσε. Δεν μπορεί να συμβαίνει αυτό. Μας κοροϊδεύει, Σταν. Ξέρει ότι δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Η Βερόνικα ήταν το μόνο μας χαρτί και το ήξερε.»

Είναι λάθος, δεν «έχασα» τίποτα. Οι ελπίδες μου κλάπηκαν. Η τύχη επενέβη και μου τις έκλεψε. Δεν υπάρχει καμία τρομακτική συμμετρία. Μόνο ένα έγκλημα που πρέπει να εκδικηθεί. Και θα εκδικηθώ. Οι ψυχοπαθείς συχνά κρατούν αντικείμενα από τα θύματά τους. Τρόπαια για να τους θυμίζουν ένα σπουδαίο παρελθόν. Ματωμένες σελίδες αντικαθιστούν τα έγγραφα. Τόσο ταιριαστό. Η τύχη τώρα χαμογελά.

«Δεν κερδίζει το παιχνίδι, Σταν. Απλά γνωρίζει τους κανόνες. Ξέρω τη συμφωνία που κάναμε, αλλά έχουμε στοιχεία. Μπορεί να είναι ανεπίσημα άλλα κάποιος τρόπος πρέπει να υπάρχει, για να τα αξιοποιήσουμε.»

Ο Σταν με κοιτά μέσα στα μάτια. Είναι δύσκολο να του πω ψέματα. Σχεδόν ακατόρθωτο. Μου υπενθυμίζει ότι αυτά τα στοιχεία δεν υπάρχουν και ότι το μόνο που πρέπει να κάνουμε είναι να περιμένουμε για ένα ακόμα λάθος. Του λέω ότι συμφωνώ.

«Τζίνι, μπορώ να καταλάβω ακριβώς τι σκέφτεσαι. Μην κάνεις τίποτα ανόητο. Δεν αξίζει».

Για ακόμα μια φορά μου είναι αδύνατον να διαφωνήσω με τον Σταν. Είναι σαν να είναι απλά αδύνατον να έχει άδικο. Ή εγώ να μην έχω ποτέ δίκιο. Η ιδέα όμως είναι κάτι που δεν μπορεί απλά να εξαφανιστεί. Σταδιακά εξελίσσεται σε ένα καλά οργανωμένο σχέδιο. Τελικά μετατρέπεται σε μια καινούρια εμμονή. Γεμίζω το όπλο μου με σφαίρες και ετοιμάζομαι, για να συναντήσω τη μοίρα για ακόμα μια φορά. Φοράω ένα λευκό, κομψό πουκάμισο. Κατά κάποιον τρόπο είναι ένα ραντεβού, έτσι δεν είναι; Αν ο δολοφόνος-Δάντης κρύβεται κάπου, τότε θα είναι ο έρημος σταθμός του μετρό που ανέφερε η Βερόνικα. Μια βασανισμένη ψυχή που ίσως προσπαθεί να κρατήσει την ανθρωπιά του, όση του έχει απομείνει, και για αυτό αγκιστρώνεται απελπισμένα σε οτιδήποτε του θυμίζει ένα ευτυχισμένο παρελθόν, ακόμα κι αν δεν είναι πάρα ένα ψέμα. Ή ίσως σκέφτομαι πολύ περίπλοκα. Ίσως είναι απλά ένα τέρας που ψάχνει ένα καταφύγιο. Και στις δύο περιπτώσεις το μετρό εξυπηρετεί τους σκοπούς του.

«Έτσι αρχίζει.»

Εκτός από πρακτικό σαν κρησφύγετο είναι και ταιριαστό για έναν δολοφόνο. Αυτό που κάποτε ήταν σταθμός του μετρό τώρα δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα σκονισμένο ερείπιο, βυθισμένο στο σκοτάδι της νύχτας. Το αχνό φως του φεγγαριού, με λίγη βοήθεια από έναν ελαττωματικό φακό, καθοδηγεί τα βήματά μου. Ο αέρας… θανάτου του δολοφόνου-Δάντη κυριαρχεί στον χώρο, παρόλο που μπορεί να είναι απλά η φαντασία μου. Στο βάθος διακρίνω ένα μοναδικό σκουριασμένο βαγόνι, σχεδόν τελείως κατεστραμμένο. Ένοχος για αυτό το έγκλημα βέβαια δεν είναι ο δολοφόνος μου, άλλα η ίδια η πάροδος του χρόνου. Πάνω στο βαγόνι και διασκορπισμένα στους τοίχους του σταθμού γκράφιτι επίδοξων καλλιτεχνών που, μέσα στο σκοτάδι, μοιάζουν με παραμορφωμένες φιγούρες, σκιές που ανήκουν στον διάβολο. Τότε ακούω έναν ήχο να βγαίνει από το βαγόνι. Δεν είναι η κραυγή ή οι λυγμοί κάποιου θύματος. Είναι μια μελωδία. Ένα τραγούδι. Νομίζω πως το αναγνωρίζω. Ίσως το έχω ακούσει κάποτε, σε μια άλλη, διαφορετική εποχή. Τώρα όμως δεν έχω χρόνο να προσπαθήσω να το θυμηθώ. Μια απ’ τις σκιές αρχίζει να κινείται. Μπορώ να τη δω να πλησιάζει. Θα μπορούσε να είναι απλά ένα παιχνίδι του σεληνόφωτος, μια ψευδαίσθηση. Μου είναι όμως αρκετό. Αφήνω τον φακό να πέσει στο πάτωμα και πατάω τη σκανδάλη, εξαπολύοντας μια τυφλή ριπή από σφαίρες. Οι σπίθες του όπλου φωτίζουν την αίθουσα για μερικά δευτερόλεπτα. Δεν είναι σκιές. Ο δολοφόνος-Δάντης ανταποδίδει τα πυρά. Ξαναγεμίζω το όπλο. Εκείνος πλησιάζει κι άλλο.

«Έτσι τελειώνει.»

Μια σφαίρα διαπερνά τον ώμο μου και το αίμα αρχίζει να ποτίζει το κομψό πουκάμισό μου. Εγώ νομίζω ότι τον πετυχαίνω στο γόνατο. Πηδάει πάνω μου. Τα νύχια του μου σκίζουν την κοιλιά. Κι άλλο αίμα χύνεται πάνω μου. Πιέζω το όπλο μου πάνω στα ρούχα του και πατάω τη σκανδάλη, μέχρι να μου τελειώσουν οι σφαίρες…

Παρασκευή

Είμαι βυθισμένος μέσα σε μια λίμνη από αίμα. Δεν μπορώ ούτε να ξεχωρίσω αν είναι δικό μου ή του δολοφόνου-Δάντη. Σέρνομαι αργά προς το βαγόνι, για να διεκδικήσω το τρόπαιο του νεκρού. Μπορώ να το δω. Μπορώ να καταλάβω πώς ένιωθε. Η δύναμη. Ένα κομμάτι της ίδιας μου της ζωής τού άνηκε. Αλλά τώρα το βλέπω.

Μπορώ να απλώσω το χέρι μου και να το πιάσω.

«Θεέ μου, Γκάρυ, τι έχεις κάνει;»

Ακούω την φωνή του Σταν και τα βήματα των αστυνομικών από το βάθος. Τα χαρτιά πέφτουν μέσα στην κόκκινη λίμνη. Βυθίζω τα χέρια μου μέσα στο αίμα και τα σηκώνω ψηλά. Προσπαθώ να διαβάσω, ακόμα και λίγες λέξεις, άλλα δεν μπορώ. Το χαρτί έχει ποτιστεί από το αίμα. Δεν μπορώ να διακρίνω τα γράμματα. Μόνο κόκκινο χρώμα. Μόνο αίμα…

Παραμύθι

Σαράντα χρόνια μετά...

Στέκομαι όρθιος μπροστά της και αντικρίζω με τρόμο την ίδια μου την αντανάκλαση στα μάτια της. Τρομάζω, γιατί αυτό που βλέπω δεν μοιάζει με έναν στρατιώτη που κάνει το καθήκον του. Κοιτάζω την κοπέλα, δεκατεσσάρων μόλις χρονών, και αδυνατώ να καταλάβω τι με έπιασε. Βάζω βιαστικά το όπλο μου πίσω στη θήκη του παντελονιού μου. Λέει πως το όνομά της είναι *Κύπρος.* Μου φαίνεται παράξενο όνομα, όμως δεν μπορώ να καταλάβω γιατί. Απλά ο ήχος του με κάνει νιώθω παράξενα. Να νιώθω ντροπή, ενοχές, για αμαρτίες που δεν έχω κάνει. Ξαφνικά θυμάμαι την επίσημη διαταγή… Πρέπει να φέρνουμε όσους ζωντανούς βρίσκουμε στο στρατόπεδο. Είμαι έτοιμος να πάρω το κορίτσι από το χέρι, όταν θυμάμαι και τη δεύτερη διαταγή, αυτήν που μας είπε ο διοικητής προσωπικά. Σαν υπνωτισμένος ξαναβγάζω το όπλο από τη θήκη του και το στρέφω προς την κοπέλα.

Ξυπνάω απότομα. Όπως κάθε χρόνο τέτοια εποχή. Θυμάμαι την *ειρηνευτική επέμβαση.* Θυμάμαι τον στρατιώτη που ήμουνα πριν και το απομεινάρι που έγινα μετά. Θυμάμαι την *εισβολή.* Ντύνομαι βιαστικά και φεύγω από το σπίτι όσο πιο γρήγορα μπορώ, σαν να προσπαθώ να ξεφύγω από κάτι. Περπατώ βιαστικά, σχεδόν κοιμισμένος ακόμα, και απλά εύχομαι να μην πέσω πάνω σε κάποιον περαστικό. Φτάνω στην καφετέρια και βλέπω τον Μουσταφά να με χαιρετά. Ένας ανίκανος άνθρωπος που δήλωσε μια ψυχική ασθένεια που δεν έχει, για να συνταξιοδοτηθεί μόλις άρχισε να βαριέται τη δουλειά του. Παρ' όλα αυτά απολαμβάνω τη συντροφιά του, ίσως γιατί δεν έχω καμία άλλη. Κάθομαι απέναντί του. Δύο ηλικιωμένοι, εξίσου τρελοί σύμφωνα με τα χαρτιά, ο ένας στοιχειωμένος από πράγματα που έκανε τόσο παλιά που τώρα πια δεν μπορεί καν να ξεχωρίσει αν είναι αληθινά γεγονότα ή απλά ένα όνειρο.

«Τι σου συμβαίνει, φίλε μου; Γιατί σου είναι τόσο δύσκολο να ξεχάσεις κάτι που έγινε πριν από σαράντα ολόκληρα χρόνια;»

Μια σερβιτόρα πλησιάζει το τραπέζι, όπου καθόμαστε και με ρωτά πώς θέλω τον καφέ μου. Το πρόσωπό της είναι νεανικό, αγνό. Με τρομάζει απίστευτα. Ο Μουσταφά απαντάει στη θέση μου. Η κοπέλα φεύγει. Αναστενάζω από ανακούφιση. Με τον Μουσταφά μιλάμε ατελείωτες ώρες για ανοησίες, ανταλλάσσουμε πληροφορίες που ξέρουμε ήδη και ψάχνουμε απαντήσεις σε ερωτήματα που δεν ενδιαφέρουν κανέναν απ' τους δυο μας. Επιμένει πως χρειάζομαι ξεκούραση, ύπνο, άλλα όταν κοιμάμαι απλά κουράζομαι περισσότερο. Αρχίζουμε να συζητάμε για κινηματογράφο. Του λέω για μια αμερικανική ταινία όπου ένας τρελός επιστήμονας κατασκευάζει μια μηχανή με την οποία μπορεί κανείς να ταξιδέψει στο παρελθόν.

«Πάντα αυτό σκέφτεσαι, φίλε μου, σωστά; Πως θα μπορούσες να πας πίσω στο χρόνο και να αλλάξεις τα πάντα. Οι νεκροί να μην έχουν πεθάνει, οι αγνοούμενοι να έχουν βρεθεί. Τα δυο μισά να είναι ένα; Γιατί μπορείς απλά να το ξεχάσεις;»

Εκείνος μου μιλάει για παράξενες γερμανικές ταινίες. Τις χαρακτηρίζει φιλοσοφικές, ονειρικές. Λέει πως μπορούν να μου αλλάξουν τη ζωή αρκεί να τους αφιερώσω λίγο χρόνο. Εκείνος έχει άπειρο χρόνο να βλέπει παράξενες ταινίες και να μαθαίνει τα ονόματα σκηνοθετών τους οποίους μάλλον δεν ξέρει κανένας πέρα από εκείνον.

«Απλά προσπάθησε, φίλε μου, να συγχωρέσεις τον εαυτό σου.»

Παρατηρώ ότι η ώρα έχει περάσει. Ζαλισμένος περπατώ μέχρι το σπίτι. Βιάζομαι, σαν να με κυνηγά κάποιος ή κάτι. Τρέχω μέσα στη βροχή, κρατώντας σφιχτά το όπλο μου, και δεν είμαι πάρα ένας ανόητος νεαρός που πιστεύει ότι αν εντυπωσιάσει τους ανωτέρους του θα γίνει ξαφνικά ήρωας. Ο νεαρός έχει ένα χαμόγελο στα χείλη του. Πιστεύει πως από στιγμή σε στιγμή θα του δοθεί η ευκαιρία να μείνει στην ιστορία. Τίποτα στον κόσμο δεν μπορεί να τον σταματήσει. Χωρίζεται από τους άλλους στρατιώτες. Σπάει την πόρτα του πρώτου αγροτόσπιτου που βλέπει και μπαίνει μέσα.

Στέκεται όρθιος μπροστά και την κοιτάζει με τρόμο. Η κοπέλα είναι δεκατεσσάρων μόλις χρονών. Το πρόσωπό της είναι αγνό, νεανικό. Φοβάται. Βάζει βιαστικά το όπλο του πίσω στη θήκη του παντελονιού του. Εκείνη του λέει πως το όνομά της είναι *Κύπρος.* Το όνομα τού φαίνεται παράξενο, όμως δεν ξέρει γιατί. Θυμάται την επίσημη διαταγή, πως πρέπει να πηγαίνει όλους τους ζωντανούς στο στρατόπεδο. Είναι έτοιμος να πάρει το κορίτσι από το χέρι, όταν θυμάται και τη δεύτερη διαταγή, αυτήν που του είχε πει ο διοικητής προσωπικά. Σαν υπνωτισμένος ξαναβγάζει το όπλο από τη θήκη του και το στρέφει προς την κοπέλα.

Ο νεαρός ξυπνά απότομα και παρατηρεί ότι έχει γεράσει. Ντύνεται βιαστικά και παίρνει τηλέφωνο τον Μουσταφά, άλλα εκείνος του λέει πως δεν μπορούν να συναντηθούν, καθώς θα πάει σε ένα φεστιβάλ κινηματογράφου. Λέει τα ονόματα μερικών ηθοποιών, όμως δεν γνωρίζω κανέναν τους.

Βγαίνω από το σπίτι χωρίς να θέλω να πάω κάπου συγκεκριμένα. Περιφέρομαι άσκοπα για ώρες. Χαζεύω βιτρίνες μαγαζιών που δεν ξέρω καν τι πουλάνε. Ρωτάω περαστικούς πώς να πάω σε διάφορα μέρη παρ' όλο που γνωρίζω κάθε δρόμο της πόλης. Δεν μου παίρνει πολλή ώρα, για να αρχίσω να αναρωτιέμαι αν πρέπει όντως να ξεχάσω, αν το να βασανίζομαι για πράγματα που συνέβησαν πριν από δεκαετίες και δεν μπορώ να αλλάξω βοηθάει εμένα ή οποιονδήποτε. Αν αλλάζει κάτι. Ίσως θα ήταν καλύτερα αυτό να το είχα αναρωτηθεί πολύ καιρό πριν.

«Τι κερδίζεις με το να θυμάσαι; Κάθε χρόνο τέτοια εποχή υποφέρεις σαν να ήσουν εσύ που σκότωσες όλους αυτούς τους ανθρώπους. Ήσουν απλά ένας από τους πολλούς και έκανες ό,τι έκανες, επειδή ήταν το καθήκον σου και όχι επειδή το διασκέδασες. Ξέχνα τα όλα και προχώρα.»

Δεν μπορώ όμως να ξεχάσω. Είναι αδύνατον. Μπορώ όμως να προχωρήσω. Περπατώ στους δρόμους με ένα ανεξήγητο χαμόγελο στα χείλη, λες και από στιγμή σε στιγμή θα μου δοθεί η ευκαιρία να γίνω ήρωας.

Τρέχω μέσα στη βροχή, κρατώντας σφιχτά το όπλο μου, ακόμα κι αν δεν έχω καμία ιδέα τι μπορεί να κάνει πραγματικά. Χαμογελάω. Πιστεύω πραγματικά πως αλλάζω τον ρου της ιστορίας. Βλέπω ένα αγροτόσπιτο. Μοιάζει έρημο, άλλα σπάω την μπροστινή πόρτα και μπαίνω μέσα. Θέλω στ' αλήθεια να βρω κάποιον να κρύβεται σ' αυτό το φαινομενικά ερειπωμένο σπίτι που οι *συμπολεμιστές* μου δεν θα σκεφτόταν ποτέ να ψάξουν. Θέλω να βρω κάποιον και να τον παραδώσω στους ανωτέρους μου. Θέλω να εντυπωσιαστούν και να με θεωρήσουν ήρωα. Η τύχη μου χαμογελάει. Όντως υπάρχει κάποιος μέσα στο σπίτι.

Στέκομαι όρθιος μπροστά της και αντικρίζω στα μάτια της την ίδια μου την αντανάκλαση. Αυτό που βλέπω δεν μοιάζει με έναν στρατιώτη που κάνει το καθήκον του. Κοιτάζω την κοπέλα, δεκατεσσάρων μόλις χρονών, και αναρωτιέμαι τι θα κάνω μετά. Βάζω βιαστικά το όπλο μου πίσω στη θήκη του παντελονιού μου. Οι διαταγές είναι ξεκάθαρες. Πρέπει απλά να την πάω στο στρατόπεδο. Ήμαστε μια *ειρηνευτική δύναμη* και βοηθάμε ένα κράτος που ήρθε αντιμέτωπο με πραξικόπημα. Μου λέει πως το όνομά της είναι *Κύπρος*. Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί να θέλει να μου πει κάτι τέτοιο. Δεν με γνωρίζει. Είμαι απλά ένας στρατιώτης που κάνει το καθήκον του. Ξαφνικά θυμάμαι τη διαταγή που μου έδωσε προσωπικά ο διοικητής. Δεν πρέπει να φέρω κανέναν στο στρατόπεδο. Ξαναβγάζω το όπλο από τη θήκη του και το στρέφω προς την κοπέλα.

«Τώρα πρέπει να σε σκοτώσω. Γι' αυτό τρέξε. Φύγε από εδώ. Ζήσε τη ζωή σου.»

Ξυπνάω επιτέλους, ήρεμα, σαράντα χρόνια μετά. Έτοιμος να ζήσω τη δική μου ζωή, θέλοντας να αντικρίσω τον κόσμο.

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ

ΛΟΓΟΣ

Το προσφυγικό είναι ένα ζήτημα που μας αφορά όλους

Είναι πολύ δύσκολο να μιλήσει οποιοσδήποτε για ένα θέμα τόσο σοβαρό, τόσο συγκινητικό, αλλά ταυτόχρονα τόσο συχνό αντικείμενο εκμετάλλευσης από πολλούς. Τόσα χρόνια κλείναμε τα μάτια στους πρόσφυγες, τώρα κάποιοι από αυτούς που σιωπούσαν τους αφιερώνουν τραγούδια, ταινίες, εκπομπές κι ίσως καταφέρνουν να δακρύσουν κιόλας. Είναι δύσκολο να μιλήσει κάποιος με πραγματικό συναίσθημα, χωρίς να θεωρήσουν οι άλλοι πως προσπαθεί να γίνει αρεστός, χρησιμοποιώντας τον πόνο των προσφύγων. Είναι δύσκολο να μιλήσει κάποιος με ειλικρίνεια για βοήθεια αθέατη, σιωπηρή που θα εξυπηρετήσει μόνο τους πρόσφυγες κι όχι τη ματαιοδοξία ενός γενναιόδωρου ελεήμονα.

Οι κινήσεις θα είναι απλές: συμμετοχή σε συσσίτια, αγορά φαρμάκων, εξασφάλιση άλλων ειδών πρώτης ανάγκης και -γιατί όχι;- φιλοξενία σε χώρους που δεν χρησιμοποιούμε. Ας σταματήσουμε επιτέλους να παραπονιόμαστε για τον φόρο που βαρύνει το 2ο, το 3ο ή και το 4ο ανοίκιαστο σπίτι μας ή το ακαλλιέργητο οικόπεδό μας!

Ας μην τους κατηγορούμε, επειδή ως ανεμβολίαστος πληθυσμός μάς εκθέτουν σε κίνδυνο, ας αναλάβουμε τη δαπάνη του εμβολιασμού τους.

Ας μην παραπονιόμαστε, επειδή κάποιοι από αυτούς δεν γνωρίζουν τον πολιτισμό μας, ας σταθούμε δίπλα τους, για να τους τον διδάξουμε.

Ας μην ξιπαζόμαστε για την υπεροχή μας στην καθαριότητα. Ας ανοίξουμε ένα βιβλίο Ιστορίας ή το άλμπουμ με τις φωτογραφίες των προγιαγιάδων μας κι ας δούμε οικογένειες Ελλήνων, ταλαιπωρημένων και άπλυτων, όταν έφταναν στην Ελλάδα.

Ας μην τους αντιμετωπίζουμε σαν πρόβλημα, τώρα που αρχίζουν οι γεωργικές εργασίες, ας μοιραστούμε τη σοδειά μας μαζί τους.

Ας μην καταδικάζουμε, όταν μιλούμε στη φιλάνθρωπη παρέα μας, όσους Ευρωπαίους ηγέτες προκλητικά τούς διώκουν, ας σταματήσουμε να αντιγράφουμε στην καθημερινότητά μας τα πρότυπα που αυτοί οι ηγέτες επιβάλλουν λόγω της οικονομικής και τεχνολογικής τους δύναμης.

Αν όλοι χωρίς τυμπανοκρουσίες και προβολή φροντίζαμε να προσφέρουμε στους πρόσφυγες, θα βελτιώναμε τη ζωή τους χωρίς να τους προσβάλλουμε με συζητήσεις γι' αυτούς, οι οποίες γίνονται σαν να μην είναι παρόντες. Ίσως οι έρανοί μας να δίνουν μία πρόσκαιρη ανακούφιση, αλλά μάλλον δεν δείχνουν πως έχουμε καταλάβει ότι το ζήτημα μας αφορά όλους.

Μας αφορά ως ανθρώπους, ως απογόνους προσφύγων, ακόμη κι ως απλούς ορθολογιστές. Γιατί και ο ψυχρός ρεαλισμός υποδεικνύει τη στήριξη, για να εξασφαλίσουμε ένα αρμονικό περιβάλλον. Κανείς δεν λαχταρά απογοητευμένους και θυμωμένους γείτονες, που, δικαιολογημένα, δεν θα ξεχάσουν ότι βρήκαν την πόρτα μας κλειστή.

Ας είναι γνήσια και ζεστή η στοργή μας, για να μην επαναληφθούν οι στίχοι του τραγουδιού:

«Καμένα σπίτια και μια σπίθα στην καρδιά,
μα η Ελλάδα όπως πάντα μακριά,
όποιος γλιτώσει τη φωτιά και το μαχαίρι,
θα βρει μια μάνα που θυμίζει μητριά».

Ο παραπάνω λόγος αναρτήθηκε στο blog *Teachers4Europe*

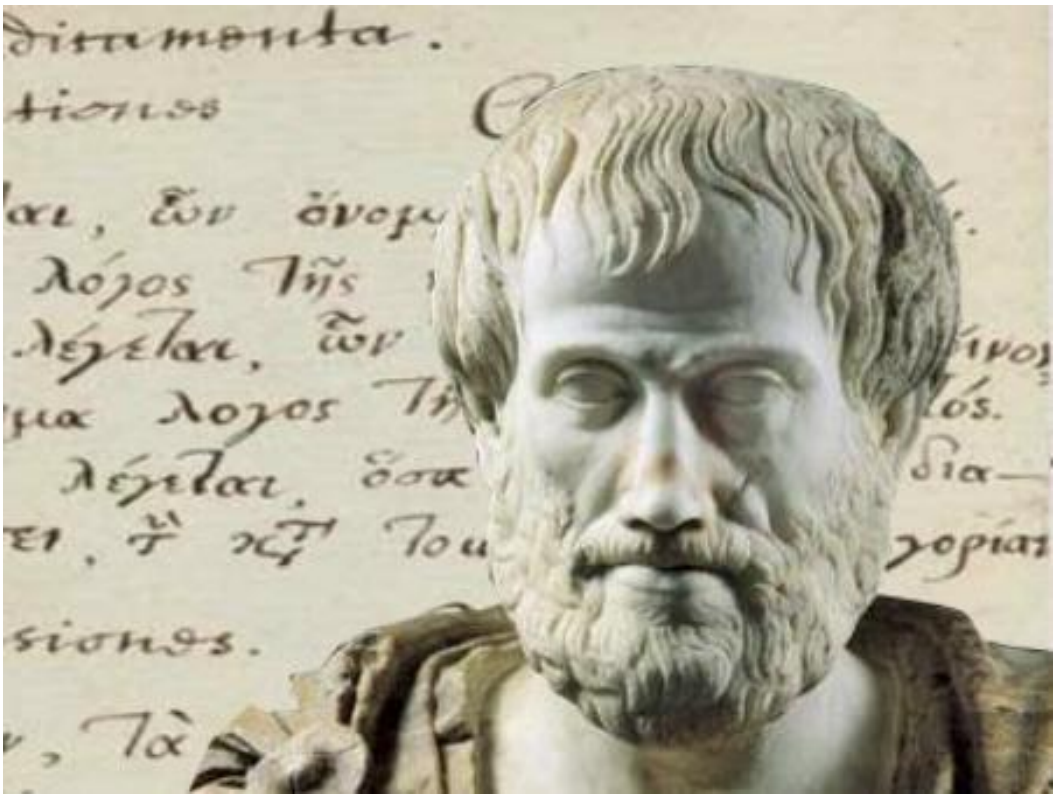

Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ
ἕξις προαιρετική,
ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς,
ὡρισμένη λόγῳ
καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὁρίσειεν
Ηθικά Νικομάχεια 1107a
ΕΞΙΣ
ΜΕΣΟΝ
ΑΡΕΤΗ
ΛΟΓΟΣ
ΦΡΟΝΙΜΟΣ
ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ

Νικόλαος Αποστολίδης, Θεωνάς - Ιωάννης Βαγγέλης,
Βασίλειος Κεμπαπίδης, Κανελίτσα Κεραμιτζή,
Νικόλαος Κουτουξίδης, Μαρία Μερτζιμέκη

Η ηθική του Αριστοτέλη ως προϋπόθεση εξόδου της χώρας μας από την κρίση

Η χώρα μας διέρχεται μία από τις πιο κρίσιμες περιόδους της μεταπολεμικής ιστορίας της. Ταλαιπωρημένη από καλπάζουσα διαρθρωτική κατάρρευση και μαστιζόμενη από μια βαθιά κοινωνική κρίση, απαξιωμένη στα μάτια της παγκόσμιας κοινότητας για λόγους που δεν την αφορούν και που μπορεί να μην ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, ήδη σύρεται σε μια επικίνδυνη ατραπό που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τόσο την κρατική της λειτουργία και την εθνική της υπόσταση και κυριαρχία όσο και την ευρωπαϊκή της προοπτική. Στις μέρες μας όμως στο μυαλό των περισσότερων ανθρώπων ανάμεσα στο ατομικό και το κοινωνικό συμφέρον, υπερισχύει σχεδόν πάντοτε το ατομικό. Κι αυτό γιατί ζούμε σε μια κοινωνία που κυριαρχεί η υπερκατανάλωση, με αποτέλεσμα ο καθένας να επιδιώκει το προσωπικό του κέρδος. Το «έχω» υπερτερεί του «είμαι», ενώ το όραμα του υλικού ευδαιμονισμού απασχολεί σχεδόν τον καθένα. Παράλληλα, απουσιάζει η ευαισθησία και η ηθική βούληση, ενώ η ανθρωπιά, η αλληλεγγύη και η ανιδιοτέλεια θεωρούνται, πολλές φορές, παρωχημένες. Το χαμόγελο θεωρείται ύποπτο και η φιλία εξυπηρετεί σκοπιμότητες. Ο «καλός κι αγαθός» πολίτης, που έπρεπε να γίνεις στην αρχαιότητα, μετατράπηκε ξαφνικά στον απλά και μόνο οικονομικά επιτυχημένο. Πολύ εύστοχα ο Ευάγγελος Παπανούτσος αναφέρει: «ότι δεν παραβαίνουμε τους ηθικούς νόμους περισσότερο από άλλοτε, αλλά ότι τους περιφρονούμε όσο ίσως ποτέ δεν τόλμησαν άνθρωποι άλλης εποχής να το κάνουν. Αυτή τη νέα ποιότητα έχει η ηθική διαφθορά του καιρού μας».

Τίθεται λοιπόν το ερώτημα ποια μπορεί να είναι η ορθότερη συμπεριφορά και ποιες πράξεις μας μπορούν να μας οδηγήσουν αφενός στην ατομική ευτυχία και αφετέρου, βέβαια, στην πολυπόθητη ευημερία της χώρας μας. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι για να είμαστε ευτυχισμένοι οφείλουμε να ζούμε ενάρετα. Η ενάρετη ζωή δεν αποτελεί μέσο για την πραγμάτωση μιας επιδίωξης, αλλά την πραγμάτωση αυτής της επιδίωξης. Η ευδαιμονία προϋποθέτει αρίστευση, τη μεγαλύτερη δυνατή πραγμάτωση των ανθρώπινων δυνατοτήτων. Για τον φιλόσοφο όμως η ευτυχία έχει κυρίως μια κοινωνική διάσταση. Οι πολιτικές και κοινωνικές αρετές αναπτύσσονται μόνο όταν συναναστρεφόμαστε τους άλλους μέσα σε μια κοινωνία. Ευτυχία είναι η δραστηριότητα της ψυχής που είναι σύμφωνη με την αρετή, είναι ο ενάρετος βίος και η αρετή είναι βαθιά ριζωμένη συνήθεια, γνώρισμα του χαρακτήρα, προδιάθεση της ψυχής και κατακτάται από τις προσωπικές μας προσπάθειες. Οφείλουμε, λοιπόν, να την καλλιεργήσουμε μέσω της εξάσκησης και της ανατροφής. Η εκπαίδευση στο σημείο αυτό είναι κεφαλαιώδους σημασίας. Ο καλός χαρακτήρας δεν δημιουργείται από μια καλή πράξη, αλλά από την αδιάκοπη σμίλευση του χαρακτήρα.

Στα *Ηθικά Νικομάχεια* και τα *Πολιτικά* ο Αριστοτέλης ασχολείται εκτενέστατα με θέματα ηθικής και πολιτικής. Ο φιλόσοφος συνδέει στενά την ηθική με την πολιτική αρετή και ορίζει τον άνθρωπο ως πολιτικό ον. Θεωρεί ότι μόνο ως μέλος της πολιτείας μπορεί ο καθένας μας να φτάσει στην τελείωση, πραγματώνοντας τον σκοπό της ύπαρξής του. Στο πλαίσιο όμως της βασικής κατεύθυνσης της αριστοτελικής οικονομικής θεωρίας, υπαγορευόμενης από ηθικά αλλά και οικονομικά κριτήρια, ο υπέρμετρος πλούτος οδηγεί σε κοινωνική ανισορροπία και γι' αυτό πρέπει πάντα να υφίσταται έλλογη σχέση μεταξύ πλούτου και φτώχειας. Από

την άποψη αυτή επιδίωξη είναι η διασπορά της ευημερίας σε ευρύτερο δυνατό αριθμό πολιτών, «εὐδαίμονα δὲ πόλιν οὐκ εἰς μέρος τι βλέψαντας δεῖ λέγειν αὐτῆς, ἀλλ᾽ εἰς πάντας τοὺς πολίτας» αναφέρει ο Αριστοτέλης στα Πολιτικά (1329a). Έτσι, η πολιτεία αποτελεί την πραγματική ολοκλήρωση και ο κύριος σκοπός της συνίσταται στην εξασφάλιση μια αγαθής, δηλαδή ενάρετης και ευτυχούς συμβίωσης των κατοίκων της. Το άτομο υπάρχει για την πολιτεία και όχι η πολιτεία για το άτομο. Για τον Αριστοτέλη, η ηθική είναι μια επιστήμη στην οποία οφείλουμε να εντρυφήσουμε όχι για να αποκτήσουμε γνώση προς χάρη της γνώσης, αλλά για να αποκτήσουμε γνώση που θα καθοδηγεί τις πράξεις μας. Με κάθε πράξη και έρευνα, αποσκοπούμε στην ευτυχία. Το ερώτημα της ορθότερης συμπεριφοράς έγκειται στον προσδιορισμό των πράξεων που προάγουν την αληθινή ευτυχία του ανθρώπου.

Στο Πρώτο Βιβλίο των *Ηθικών Νικομαχείων* ο Αριστοτέλης μίλησε διεξοδικά για το πιο μεγάλο αγαθό που επιδιώκουν με τις πράξεις τους οι άνθρωποι. Έδωσε στο αγαθό αυτό το όνομα εὐδαιμονία και προσπάθησε να καθορίσει τη φύση και το περιεχόμενό του. Στο τέλος του ίδιου βιβλίου αναφέρει: Ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ᾽ ἀρετὴν τελείαν, περὶ ἀρετῆς ἐπισκεπτέον ἂν εἴη· τάχα γὰρ οὕτως ἂν βέλτιον καὶ περὶ τῆς εὐδαιμονίας θεωρήσαιμεν (HN 1102a5), με δικά μας λόγια: Αφού η ευδαιμονία αποτελεί είδος ψυχικής ενέργειας στα μέτρα της τέλειας αρετής, είναι απαραίτητο να εξετάσουμε το θέμα της αρετής· γιατί μ᾽ αυτόν τον τρόπο θα μπορέσουμε να δούμε καλύτερα τη φύση της ευδαιμονίας. Η ευδαιμονία λοιπόν είναι ενέργεια, όχι κατάσταση, και πάντως ενέργεια της ψυχής, με τους κανόνες της τέλειας αρετής. Για τον φιλόσοφο η ψυχή έχει α) ένα καθαρά άλογο μέρος, β) ένα καθαρά λόγον ἔχον μέρος και γ) ένα μέρος που μετέχει και του ἀλόγου και του λόγον ἔχοντος, που ο ίδιος ονόμασε ἐπιθυμητικόν. Το άλογο μέρος της ψυχής σχετίζεται με τη διατροφή και την αύξηση του οργανισμού και δεν συνδέεται με τις αρετές. Το έλλογον συνδέεται με τις διανοητικές αρετές, όπως η σοφία, η σύνεση, η φρόνηση, ενώ το επιθυμητικόν με τις ηθικές αρετές, για παράδειγμα τη δικαιοσύνη, τη σωφροσύνη, την εγκράτεια, την ανδρεία, τη μεγαλοψυχία, την πραότητα.

Για τον Αριστοτέλη, λοιπόν, οι αρετές διακρίνονται σε διανοητικές και ηθικές. Οι ηθικές, όπως είδαμε, αφορούν το *επιθυμητικόν* μέρος της ψυχής και είναι αποτέλεσμα συνήθειας και επανάληψης· για την απόκτησή τους βασικό ρόλο κατέχει ο εθισμός. Την κύρια ευθύνη για την κατάκτησή τους την έχει αυτός που με θέληση και προσωπική επιμονή ασκείται σ᾽ αυτές. Για τον φιλόσοφο ισχύει το τρίπτυχο: εθισμός - άσκηση - εμπέδωση. Επιπλέον, ο Αριστοτέλης διατυπώνει τη θέση ότι οι ηθικές αρετές δεν συνδέονται με τον όρο φύσις, δηλαδή δεν είναι έμφυτες, αλλά συνδέονται με τον εθισμό, είναι αποτέλεσμα δηλαδή συνήθειας, που δημιουργείται με την επανάληψη. Μάλιστα για να στηρίξει τη θέση του, τονίζει την ετυμολογική συγγένεια της λέξης ηθική με τη λέξη έθος. Όμως ό,τι έχει σχέση με τον εθισμό είναι επίκτητο και δεν είναι έμφυτο. Άρα καμία από τις ηθικές αρετές δεν υπάρχει εκ φύσεως. Γενικότερα ο Αριστοτέλης δεν παραδέχεται ούτε την υπερφυσική προέλευση των ηθικών αρετών, όπως ο Πλάτων, ούτε πιστεύει σε μια έμφυτη καλοσύνη του ανθρώπου, όπως ο Σωκράτης· για τον Αριστοτέλη ο άνθρωπος γίνεται, δεν γεννιέται ενάρετος. Από την άλλη όμως άνθρωπος έχει από τη φύση την ιδιότητα, την προδιάθεση να δεχτεί τις ηθικές αρετές, την οποία οφείλει να καλλιεργήσει, ώστε να τελειοποιηθεί, ξεπερνώντας τα ζωώδη ένστικτά του.

Για να αποδείξει τη θέση του ότι οι ηθικές αρετές δεν είναι έμφυτες, αναφέρει ότι σχετικά με όσα έχουμε εκ φύσεως υπάρχει εκ των προτέρων η δυνατότητα να πραγματωθούν και ακολουθεί η πραγμάτωση, χωρίς να χρειάζεται η συνήθεια και η επανάληψη. Ως παράδειγμα

ο φιλόσοφος αναφέρει τις αισθήσεις· η δυνατότητα της όρασης και της ακοής υπάρχει εκ των προτέρων και μετά πραγματώνεται. Αντίθετα στις ηθικές αρετές προηγείται η ενέργεια και ακολουθεί η κατάκτηση. Με άλλα λόγια πρώτα ασκούμαστε σε μια αρετή και ύστερα την αποκτούμε. Μάλιστα ο φιλόσοφος παρομοιάζει την κατάκτηση της ηθικής αρετής με τις πρακτικές τέχνες· κατά τον Αριστοτέλη, όπως ένας άνθρωπος γίνεται οικοδόμος χτίζοντας έτσι και κάνοντας δίκαιες πράξεις γίνεται δίκαιος. Η κατάκτηση κάθε αρετής είναι καρπός της ηθικής πράξης· ο άνθρωπος αφού εθιστεί στα ηθικά έργα, θα πραγματώσει την ιδέα της αρετής· την ηθική ο άνθρωπος τη δημιουργεί αρχίζοντας από το μηδέν. Επιπλέον, ο φιλόσοφος εστιάζει και στον χώρο της πολιτικής και συγκεκριμένα στον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι νομοθέτες. Οι νομοθέτες, που είναι επιφορτισμένοι με τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο να ορίσουν σε μια ευνομούμενη πολιτεία τις αρχές και τους κανόνες της κοινωνικής ζωής, προσπαθούν να καταστήσουν τους πολίτες ενάρετους. Αν η ηθική αρετή υπήρχε εκ φύσεως στον άνθρωπο, θα ήταν παράλογο οι νομοθέτες να επιδιώκουν την ηθικοποίηση των πολιτών. Εξάλλου η αρετή κινείται ανάμεσα στη γένεση και στη φθορά. Η γένεση συντελείται με την άσκηση· οι άνθρωποι γίνονται αγαθοί εθιζόμενοι σε αγαθές πράξεις. Αν κάποιος δεν ασκηθεί σωστά, δεν θα κατακτήσει ποτέ την ηθική αρετή, όπως δεν θα μάθει ποτέ κιθάρα όποιος προσπαθεί μεν, αλλά δεν εφαρμόζει τους σωστούς κανόνες που απαιτεί η μουσική τέχνη. Επιπλέον, ο Αριστοτέλης θέτει ως κριτήριο της αγαθής πολιτείας, του καλού δηλαδή πολιτεύματος, την καλλιέργεια της ηθικής αρετής. Συνδέει έτσι την αξία του πολιτεύματος με την αρετή των πολιτών, συνδέοντας ουσιαστικά μ' αυτόν τον τρόπο την πολιτική με την ηθική. Η ηθική αρετή είναι γνώρισμα του πολίτη ως μέλους της πόλης, της κοινωνίας.

Γι' αυτό στις διάφορες περιπτώσεις της καθημερινής μας ζωής αποκτούμε ή όχι τις ηθικές αρετές ανάλογα με τη στάση μας και με τις πράξεις μας. Όσον αφορά τις σχέσεις μας με τους άλλους ανθρώπους γινόμαστε δίκαιοι ή άδικοι, απέναντι στα φοβερά ανδρείοι ή δειλοί, σχετικά με τις επιθυμίες σώφρονες ή ακόλαστοι και ως προς την οργή πράοι ή οργίλοι. Συνεπώς δύο είναι οι τρόποι, με τον έναν αποκτούμε αρετές, ενώ με τον άλλον όχι. Τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας διαμορφώνονται με όμοιους τρόπους συμπεριφοράς, γι' αυτό ο Αριστοτέλης υποστηρίζει πως θα πρέπει να προσδίδουμε μια συγκεκριμένη ποιότητα στη συμπεριφορά μας, ώστε να μπορούμε να αποκτούμε τις ηθικές αρετές. Επομένως έχει πολύ μεγάλη σημασία το πώς θα συνηθίσουμε από μικρή ηλικία να ενεργούμε σωστά από ηθική άποψη. Ο φιλόσοφος απέδιδε μεγάλη σημασία στην αγωγή και στην παιδεία που εθίζει το κάθε άτομο σε κάποιους συγκεκριμένους τρόπους συμπεριφοράς. Πίστευε ότι με την παιδεία το άτομο βοηθιέται στην απόκτηση της αρετής, που είναι βασική προϋπόθεση για την ευδαιμονία. Και όσο πιο νωρίς αρχίσει η παιδεία και η αγωγή τόσο πιο πολλές θα είναι και οι ελπίδες να αποδειχθεί γόνιμη και αποτελεσματική, γιατί ο εθισμός προϋποθέτει μακρά διάρκεια χρόνου. Εξάλλου οι έξεις που θα αποκτήσει ο άνθρωπος στη νεαρή ηλικία διαδραματίζουν σημαντικότατο ρόλο για όλη την υπόλοιπη ζωή του.

Ασφαλές κριτήριο για την απόκτηση των έξεων, των μόνιμων στοιχείων του χαρακτήρα μας, δεν αποτελεί μόνο η τήρηση μιας ηθικής στάσης. Για τον φιλόσοφο η πραγμάτωση των ηθικών αρετών πρέπει να αποτελεί και πηγή ευχαρίστησης για τον άνθρωπο. Ο Αριστοτέλης τονίζει ότι αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις είναι ἡδεῖαι. Όταν λοιπόν ο άνθρωπος έχει διαμορφώσει τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του, δοκιμάζει κατά την εκτέλεση μιας πράξης ένα ευχάριστο ή ένα δυσάρεστο συναίσθημα και αυτό είναι το σημάδι, το κριτήριο, που δείχνει ότι πραγματικά έχουν διαμορφωθεί αυτά τα στοιχεία· όταν για παραδειγμα κάποιος απέχει από τις σωματικές ηδονές και νιώθει ευχάριστο συναίσθημα, αυτό σημαίνει ότι έχει διαμορφωθεί

ένα μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του και ο άνθρωπος αυτός είναι σώφρονας. Αντίθετα αν κάποιος, αν και απέχει, δυσανασχετεί, αυτός είναι ακόλαστος. Έτσι η ηθική συνδέεται στενά με τα συναισθήματά μας και τις επιθυμίες μας. Επομένως το έργο της διαπαιδαγώγησης πρέπει να αρχίζει από την πιο μικρή ακόμα ηλικία. Η αγωγή αυτή πρέπει να είναι κατάλληλη και τέτοια, ώστε να φτάσει γρήγορα στον στόχο της, να κάνει δηλαδή το παιδί να δοκιμάζει ευχάριστα συναισθήματα με ηθικές πράξεις. Επομένως από την ποιότητα των ενεργειών εξαρτάται και η ποιότητα των έξεων. Οι αριστοτελικές έξεις, βέβαια, μπορεί να είναι και αξιόλογες και ανάξιες λόγου. Κατά συνέπεια δεν είναι αρκετό να χαρακτηρίζονται οι αρετές ως έξεις, γιατί οι έξεις είναι δύο λογιών και πρέπει να προσδιορίσουμε σε ποια από τις δύο κατηγορίες ανήκει η αρετή, ποια είναι η ποιότητά της. Για τον φιλόσοφο μία έξη είναι αρετή, όταν αφενός κάνει τον άνθρωπο που την έχει να βρίσκεται στην τέλεια κατάστασή του και αφετέρου τον βοηθάει να εκτελεί με τέλειο τρόπο το έργο που είναι προορισμένο γι' αυτόν.

Για τον Αριστοτέλη η αρετή είναι ένα είδος μεσότητας. Η κάθε αρετή, δηλαδή, είναι το μέσον ανάμεσα στα δύο άκρα, την υπερβολή και την έλλειψη, που έχουν και τα δύο αρνητικό χαρακτήρα. Για παράδειγμα ο ανδρείος βρίσκεται στο μέσον, ενώ στο ένα άκρο -της υπερβολής- βρίσκεται ο θρασύς και στο άλλο άκρο -της έλλειψης- ο δειλός. Ο καθορισμός της μεσότητας, βέβαια, δεν είναι εύκολος. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό είναι η σωκρατική προτροπή γνῶθι σαυτόν. Οι άνθρωποι ξεπερνούν το μέτρο ή υπολείπονται αυτού, όταν δεν ξέρουν τον εαυτό τους και τις δυνάμεις τους. Για παράδειγμα η ανδρεία γίνεται θράσος, όταν ο άνθρωπος ξεπερνά κάποια όρια που συνδέονται με τις σωματικές και ψυχικές του δυνάμεις ή όταν υπερεκτιμήσει τις δυνατότητές του ή όταν στηρίζεται σε δυνάμεις που νομίζει ότι έχει, ενώ στην πραγματικότητα δεν έχει. Η προσέγγιση της μεσότητας όσον αφορά την ανθρώπινη συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα της αυτογνωσίας, αφού απ' αυτήν εξαρτάται η χαλιναγώγηση των παθών μας και ο έλεγχος των πράξεών μας. Ο Αριστοτέλης στα *Ηθικά Νικομάχεια*, για να μας βοηθήσει να καταλάβουμε την έννοια, αναφέρεται στη μεσότητα στις τέχνες. Κάθε έργο τέχνης θεωρείται επιτυχημένο και άριστο, όταν ο δημιουργός του εξισορροπεί και εναρμονίζει τις αντιθέσεις ανάμεσα στην υπερβολή και την έλλειψη, ώστε να πετύχει μια ιδανική μεσότητα. Η παραμικρή προσθήκη ή αφαίρεση αναιρεί αυτή την ισορροπία και καταστρέφει τη μεσότητα που διατηρεί την τελειότητα. Η έννοια του μέτρου, λοιπόν, έχει κεντρική, όπως βλέπουμε, θέση στη φιλοσοφία του Αριστοτέλη. Εξάλλου, η μεσότητα, το μέτρο, αποτελεί γνώρισμα πολλών εκφάνσεων της ζωής και των δραστηριοτήτων των αρχαίων Ελλήνων. Είναι γνωστά και με διαχρονική αξία τα ηθικά παραγγέλματα των αρχαίων γνωμικών «μηδὲν ἄγαν» και «μέτρον ἄριστον» που υποδεικνύουν την τήρηση του μέτρου· η υπέρβαση του μέτρου συνιστά αλαζονική συμπεριφορά και οδηγεί στην ύβρη, η οποία προκαλεί την πτώση και τη συντριβή.

Κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία προσδιορίζεται το μέσον στα συναισθήματα, είναι η χρονική στιγμή, τα πράγματα, οι άνθρωποι, ο λόγος και ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα. Επομένως, η μεσότητα δεν είναι πάντοτε η ίδια σε σχέση με μας, αλλά προσαρμόζεται και αναζητείται στις πολλαπλές συνθήκες και καταστάσεις που εκδηλώνεται· συνεπώς εναπόκειται στην προσωπική ευθύνη του ίδιου του ατόμου που μετά από προσεκτικούς υπολογισμούς θα καταλήξει στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Όταν τα συναισθήματά μας πληρούν τις παραπάνω προϋποθέσεις, τότε μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι εντοπίσαμε την έννοια του μέτρου κι ότι πετύχαμε το άριστο αποτέλεσμα. Παράλληλα, η εκδήλωση των συναισθημάτων και των πράξεων από το άτομο με υπερβολικό ή ελλειμματικό τρόπο έχει ως αποτέλεσμα την κοινωνική επίκριση, ενώ η εκδήλωσή τους με μέτρο έχει ως

αποτέλεσμα την κοινωνική επιδοκιμασία. Θα πρέπει όμως να αναφέρουμε ότι η αρετή είναι κατά τον Αριστοτέλη μεσότητα μόνο σε σχέση με τα δύο άκρα, της υπερβολής και της έλλειψης, γιατί ταυτόχρονα αυτή καθαυτή είναι ακρότητα, τελειότητα, το υψηλότερο και το σπουδαιότερο χαρακτηριστικό για τον άνθρωπο. Η επίτευξη της μεσότητας, βέβαια, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι μια δύσκολη υπόθεση, γιατί, επιπλέον, η υπερβολή και η έλλειψη βρίσκονται σε άπειρα σημεία, γι' αυτό ο άνθρωπος μπορεί με πολλούς τρόπους και εύκολα να αποτύχει στον στόχο του, να κάνει σφάλμα, ενώ το μέσο βρίσκεται σε ένα μόνο σημείο, γι' αυτό με έναν μόνο τρόπο και δύσκολα μπορεί να πετύχει τον στόχο του, να κάνει το σωστό. Ακόμα και σήμερα ο λαός αναφέρει ότι ο διαβολος έχει πολλά ποδάρια, με την έννοια ότι το κακό μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους.

Στο δεύτερο Βιβλίο των *Ηθικών Νικομαχείων* ο φιλόσοφος ολοκληρώνει τον ορισμό της αρετής: Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετική, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὡρισμένῃ λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὁρίσειεν. Η αρετή λοιπόν είναι ἕξις, που ως αριστοτελικός όρος σημαίνει τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας, που προκύπτουν από τη συνήθεια. Με τη λέξη προαιρετική ο φιλόσοφος προσεγγίζεται το γενικότερο ζήτημα της ελευθερίας της βούλησης και της προσωπικής επιλογής. Ο Αριστοτέλης ταυτίζει την προαίρεση με την ελεύθερη και έλλογη εκλογή και βούληση, που είναι απαραίτητες για την ηθική ζωή. Για να χαρακτηρισθεί μια πράξη ενάρετη ο άνθρωπος πρέπει να έχει: συνείδηση της πράξης του, την ανάλογη προαίρεση και σιγουριά και σταθερότητα στην πραγματοποίησή της. Ο ίδιος ο άνθρωπος, λοιπόν, πρέπει να αποφασίσει και να εφαρμόσει στη ζωή του το μέτρο, αποφεύγοντας τις ακρότητες σε όλες τις πράξεις και τις ενέργειές του. Επιπλέον, η ηθική αρετή συνδέεται με τη μεσότητα σε σχέση με μας, με κριτήρια υποκειμενικά. Επειδή όμως έτσι δημιουργείται η εντύπωση ότι το κάθε άτομο προσδιορίζει το μέσο με τον δικό του τρόπο και ορίζει την αρετή με κριτήρια υποκειμενικά, ο Αριστοτέλης προσθέτει ένα κοινό κριτήριο, τον ὀρθὸν λόγον, τη λογική, για τη σύλληψη της έννοιας της αρετής που διασφαλίζει την αντικειμενικότητα. Αρχικά λοιπόν είναι ο νόμος που συνηθίζει τους πολίτες να ενεργούν ενάρετα· έπειτα έρχεται η λογική, η φρόνηση, που βοηθά τον νόμο και τελειοποιεί το έργο του. Εξάλλου, από κανένα άτομο που έχει απολέσει τα λογικά του δεν απαιτούμε ηθική συμπεριφορά. Διευκρινίζει μάλιστα ο φιλόσοφος ότι αναφέρεται στη λογική του φρόνιμου ανθρώπου και όχι στην κοινή ανθρώπινη λογική. Ο φρόνιμος άνθρωπος θα καθορίσει με τη λογική του τη μεσότητα των παθών και των πράξεων, θα καθορίσει το δέον, αυτό που πρέπει να γίνει. Επομένως. ο χαρακτήρας της αρετής γίνεται αντικειμενικός. Φρόνιμος για τον Αριστοτέλη είναι αυτός που έχει εμπειρία ζωής και πρακτική σοφία, ο μυαλωμένος και σκεπτόμενος με πείρα και υπευθυνότητα που κρίνει ορθά τα δεδομένα. Στον φρόνιμο άνθρωπο ενώνονται και συνυπάρχουν όλες οι αρετές. Οι διάφορες αρετές δείχνουν πώς αντιδρά ο φρόνιμος στις διάφορες περιστάσεις· αν λείψει μια αρετή, αποδιοργανώνεται το όλον. Έτσι ο ηθικά σπουδαίος αποτελεί μέτρο σύγκρισης για τους άλλους.

Πριν μερικές δεκαετίες, σταδιακά, αρχίσαμε να εγκαταλείπουμε τις αξίες και τα ιδανικά του ελληνικού πολιτισμού. Οι επιδοτήσεις, κυρίως, από την Ευρωπαϊκή Ένωση οδήγησαν στην εύκολη ζωή και στη θεοποίηση του χρήματος και του υλικού ευδαιμονισμού. Το αποτέλεσμα αυτής της συμπεριφοράς είναι η κρίση που βιώνουμε, που δεν είναι κυρίως οικονομική, αλλά κρίση αξιών και ηθικής. Η ύβρις αναπόφευκτα οδήγησε στην τιμωρία. Από έναν ελληνοκεντρικό τρόπο ζωής στραφήκαμε προς έναν περισσότερο δυτικότροπο. Ερωτηματικό... Είχαμε τα πάντα για να είμαστε ευτυχισμένοι. Κρίμα! Έχοντας πειστεί ότι θα έπρεπε να κινηθούμε προς κάτι άλλο τελειότερο, μεγαλύτερο, εξαιρετικό, αφήσαμε την ευκαιρία να

χαθεί και μοχθήσαμε οι ίδιοι για τη δυστυχία μας από ζήλο υπερβολικό. Καιρός να επανα-προσδιορίσουμε τα πράγματα, να φιλοσοφήσουμε και πάλι ως λαός και να αναζητήσουμε ως χώρα τι πραγματικά αποτελεί ευτυχία. Καιρός να ξανασκεφτούμε τις απόψεις του δικού μας Αριστοτέλη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. M. J. Adler, *Ο Αριστοτέλης για όλους*, Παπαδήμα
2. Δ. Ζ. Ανδριόπουλος, *Αριστοτέλης. Αφιέρωμα στον J. P. Anton*, ΑΠΘ
3. Αριστοτέλης, *Ηθικά Ευδήμεια*, Κάκτος
4. Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια*, Κάκτος
5. Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, Κάκτος
6. D. Glerget-Gurnaud, *Το πράττειν σύμφωνα με τον Αριστοτέλη*, Μελάνι
7. I. Düring, *Ο Αριστοτέλης. Παρουσίαση και ερμηνεία της σκέψης του*, ΜΙΕΤ
8. W. K. C. Guthrie, *Οι Έλληνες φιλόσοφοι. Από το Θαλή ως τον Αριστοτέλη*, Παπαδήμα
9. G. J. Hughes, *Ηθικά Νικομάχεια, ένας οδηγός ανάγνωσης*, Οκτώ
10. W. Kullmann, *Η πολιτική σκέψη του Αριστοτέλη*, ΜΙΕΤ
11. Δ. Δ. Λυπουρλής, *Αριστοτελικά Μελετήματα*, Παρατηρητής
12. Τ. Πεντζοπούλου - Βαλαλά, *Προβολές στον Αριστοτέλη*, Ζήτρος
13. W. D. Ross, *Αριστοτέλης*, ΜΙΕΤ
14. Θ. Σκαλτσάς, *Ο χρυσούς αιών της αρετής. Αριστοτελική ηθική*, Αλεξάνδρεια
15. F. Wolff, *Ο Αριστοτέλης και η πολιτική*, Ινστιτούτο του Βιβλίου - Μ. Καρδαμίτσα

Η παραπάνω εργασία αποτέλεσε την εισήγηση των μαθητών των Εκπαιδευτηρίων Ε. Μαντουλίδη στο Μαθητικό Συνέδριο Φιλοσοφίας με θέμα: **«Φυσικές Επιστήμες και Ηθική στον Αριστοτέλη»** που πραγματοποιήθηκε στις 26 Απριλίου 2017 στο Κολλέγιο Αθηνών και στον Κολλέγιο Ψυχικού στην Αθήνα.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Νικηφόρος Βρεττάκος

Αν δε μου ’δινες την ποίηση Κύριε

Αν δε μου 'δίνες την ποίηση, Κύριε,
δε θα 'χα τίποτα για να ζήσω
αυτά τα χωράφια δε θα 'ταν δικά μου.
Ενώ τώρα ευτύχησα να 'χω μηλιές,
να πετάξουνε κλώνους οι πέτρες μου,
να γιομίσουνε οι φούχτες μου ήλιο,
η έρημος μου λαό,
τα περιβόλια μου αηδόνια.
Λοιπόν πώς σου φαίνονται; Είδες
τα στάχυα μου, Κύριε; Είδες τ' αμπέλια μου;
είδες τι όμορφα που πέφτει το φως
στις γαλήνιες κοιλάδες μου;
Κι έχω ακόμη καιρό!
Δεν ξεχέρσωσα όλο το χώρο μου, Κύριε.
Μ' ανασκάφτει ο πόνος μου κι ο κλήρος μου μεγαλώνει.
Ασωτεύω το γέλιο μου σαν ψωμί που μοιράζεται
Ωστόσο
Δεν ξοδεύω τον ήλιο σου άδικα.
Δεν πετώ ούτε ψίχουλο απ' ό,τι μου δίνεις
γιατί σκέφτομαι την ερμιά και τις κατεβασιές του χειμώνα.
Γιατί θα 'ρθει το βράδυ μου. Γιατί φτάνει όπου να 'ναι
το βράδυ μου, Κύριε, και πρέπει
να 'χω κάμει πριν φύγω την καλύβα μου εκκλησιά
για τους τσοπάνηδες της αγάπης.

Ο χρόνος και το ποτάμι